

## Sadržaj 13. broja

**Civilnodruštvo.hr**  
**br. 13/14, 2007.**

### [Uvodnik](#)

/ Cvjetana Plavša-Matić /

### [Zaklade i zakladništvo danas](#)

/ prof. dr. sc. Gojko Bežovan /

### [Kapital u funkciji društvenih promjena](#)

/ dr.sc. Mirela Holy /

### [Trend svjetske i hrvatske filantropije kreće se oko zdravstvenih i humanitarnih programa](#)

/ Jasminka Filipas, Privredni vjesnik /

### [Omogućavanje prekogranične filantropije](#)

/ dr. Núñez Ruiz /

### [Svjetlost i sjene u organiziranoj filantropiji](#)

/ Michael Lerne /

### [Pojmovnik civilnoga društva: altruizam](#)

/ prof. dr. sc. Mirjana Krizmanić /

### [Kulturološka povijest međudnosa filozofije i filantropije od predsokratovaca do postmodernista](#)

/ Marty Sulek /

### [Pitate? Odgovaramo.](#)

/ Maja Magdić-Hanžek, dipl. iur. /

### [UN-ovo priznanje lezbijskih i gay organizacija](#)

/ Aida Bagić /

### [Ne postoje znanstvena opravdanja za medikaliziran porođaj u bolnici](#)

/ Iva Podhorsky Štorek /

### [Hrvatski sabor je 2007. godinu proglasio Godinom edukacije potrošača u Republici Hrvatskoj](#)

/ mr. sc. Ilija Rkman /

### [Novosti u izdavaštvu: Samo 5% naših ulica i trgova nosi ženska imena](#)

/ Ruža Beljan /

### [Sa svih strana](#)

### [Za Hrvatsku bez krzna](#)

Poštovane čitateljice i poštovani čitatelji,

pred vama je novi dvobroj časopisa *Civilnodruštvo.hr* koji smo posvetili temi zaklada i filantropiji kao temeljnom pokretaču djelovanja i razvoja ovog oblika neprofitnih organizacija civilnoga društva.

Pojam zaklada pokušali smo objasniti i predstaviti u teorijskom prikazu tipologije zaklada te u iscrpnom pregledu razvijenosti zaklada u svijetu i u Hrvatskoj.

Zaklade postoje u različitim društvima, kulturama i pravnim sustavima od najstarijih vremena do danas. Zaklade su utkane u povijest zapadnih društava. Zakladništvo je u ovim zemljama sve značajniji čimbenik razvoja i važan dionik u profiliranju civilnoga društva. Zsiguro je slici razmjerno slabe razvijenosti zaklada u Hrvatskoj pridonijeti i prikaz rezultata istraživanja „*Postignuća, problemi i vizija razvoja zaklada u Hrvatskoj*“, koje je financirala Nacionalna zaklada.

Možda ipak najveći doprinos razumijevanju ove teme dat će prvi put na jednom mjestu prikupljeni i objedinjeni tekstovi koji razmatraju pojam filantropije i oblike organizirane filantropije u širokom povijesnom kontekstu. Tako se pojam filantropije razmatra u značenju kako se poimao od predsokratovaca, antičke filozofije, kršćanstva, pa sve do Nietzschea i naše suvremenosti odnosno postmoderne. Također, u okviru razmatranja o filantropiji u filozofskom značenju, organiziranoj filantropiji koja svoj oblik nalazi u zakladama, jedan od tekstova govori o načinima pravoga darivanja i kategorijama darivanja, koje način uručivanja financijskog dara razmatraju prema stupnju duhovnosti onoga koji dariva.

Općenito, istinskom su filantropijom i umijećem darivanja filozofi smatrali davanje pravoga dara pravoj osobi u pravo vrijeme i na pravi način. Takvo što se smatralo velikim duhovnim umijećem.

Tako je Maimonid, veliki židovski filozof iz XII. stoljeća, naveo osam razina darivanja. Najviša je bila pomoći nekome tako da mu se dade posao s kojim bi sâm mogao privređivati za život. Nakon toga dolazi darivanje potrebitih na način da primatelj ne zna od koga dar potječe, a darovatelj ne zna tko je primatelj. Ispod toga je dar kod kojega darovatelj zna koga dariva, ali primatelj ne zna tko je darovatelj. Zatim dolazi dar gdje i darovatelj i primatelj znaju tko je onaj drugi. Potom dolazi slučaj u kojem darovatelj uručuje dar vlastitom rukom. Nakon toga dolazi slučaj gdje darovatelj dariva nakon što je tako zamoljen. Slijedi slučaj u kojem darovatelj daje manje nego što može. Najniži oblik darivanja je onaj koji se vrši mrzovoljno.

Da bi ova teme do kraja bila zaokružena u kontekstu hrvatskih suvremenih prilika, na CD-u u prilogu ovoga broja priložili smo važeći Zakon o zakladama i fundacijama te Prijedlog nacрта novoga zakona o zakladama s obrazloženjem, za koji se nadamo da će uskoro biti upućen u postupak usvajanja u Vladu RH i Hrvatskom saboru.

Nadamo se da ćete tekstove objavljene u ovom broju sa zanimanjem pročitati te da ćete se odlučiti, ako to do sada još niste, na pretplatu na časopis. Podsjećamo da je časopis *Civilnodruštvo.hr* dvojezični dvomjesečnik kojeg izdajemo i u elektroničkom obliku na stranici Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva <http://zaklada.civilnodrustvo.hr> dok je kao tiskovina dostupan isključivo u pretplati.

I na koncu, kao i do sada – pozivamo Vas na suradnju – upućivanjem prijedloga, mišljenja, vaših stajališta na telefaks broj 01/23 99 111 ili adresu e-pošte [info@zaklada.civilnodrustvo.hr](mailto:info@zaklada.civilnodrustvo.hr)

Ugodno Vam čitanje,

Cvjetana Plavša-Matić



## ZAKLADE I ZAKLADNIŠTVO DANAS RAZVOJ I ULOGA ZAKLADNIŠTVA U ZAPADNIM ZEMLJAMA

Zaklade postoje u različitim društvima, kulturama i pravnim sustavima od najstarijih vremena do danas. Zaklade su utkane u povijest zapadnih društava. Zakladništvo je u ovim zemljama sve značajniji čimbenik razvoja i važan dionik u profiliranju civilnoga društva. Zaklade ostvaruju zapažen utjecaj na nacionalnoj i globalnoj razini razvoja. Ovim se člankom kratko ukazuje na povijest razvoja zaklada, informira o pravnim sustavima u kojima zaklade djeluju te o tipologiji zaklada, upozorava na važnost razvitka zakladništva i ulogu koju zaklade imaju u modernim društvima, te u osnovnom prikazuje razvoj zaklada u pojedinim zemljama.

Piše: prof. dr. sc. Gojko Bežovan

U europskim se zemljama za označivanje pravne osobe, čija je imovina posvećena nekom općem dobru, koriste razni izrazi. U Velikoj Britaniji tome odgovara pojam *trust*, u SAD-u *foundation*, u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj *stiftung*, u Francuskoj, Belgiji i Švicarskoj *fondation*, u Nizozemskoj i Belgiji *stichting*, u Švedskoj *stiftstelsen*, u Italiji i Švicarskoj *fondazione*, u Češkoj i Slovačkoj *nadáce*, u Poljskoj *fundacja*, u Mađarskoj *alapítvány*, u Sloveniji *ustanova*.

### Zaklade i njihova uloga u razvijenim zemljama

Povijest razvoja zaklada je politička povijest. U zemljama s jednom crkvom ili religijom dominantnom u javnom životu, skrb za stanovništvo uglavnom je bila odgovornost Crkve. Zaklade su, kao neovisna imovina za dobrobit zajednice, bile u crkvenoj službi. Ona je provodila zapovijedi vjere, dužnosti milosrđa: nahraniti gladne, napojiti žedne, siromahe odjenuti, putnike primiti, bolesne i utamničene pohoditi te mrtve pokopati (Smith, Borgmann, 2001.). Crkva je promicala moralnost dobrotvornih darivanja i nudila sebe kao trajnog čuvara dobrotvornih darova. Kršćansko milosrđe nije puki fizički čin davanja novca ili drugih dobara, nego unutarnje ispunjenje koje potiče na darivanje. Taj kvazi monopol Crkve nad zakladama u sjevernoj je Europi završio s reformacijom, a u južnoj Europi s Francuskom revolucijom.

Spomenute su dužnosti milosrđa odgovarale tadašnjim gospodarskim i socijalnim potrebama, te su na njima u Engleskoj 1601. godine utemeljeni prvi okviri davanja u javne svrhe (Smith, Borgmann, 2001.). Razvijen i snažan milosrdni (*charity*) sektor s dugom tradicijom darivanja u javne svrhe jedno je od prestižnih obilježja i suvremenoga engleskog društva.

Razvoj trgovine i poduzetništva u Europi tijekom kasnoga srednjeg vijeka i renesanse, posebno u trgovačkim gradovima, pridonijeli su razvitku novoga civilnoga društva u kojem se ljudi organiziraju i u kojima je njihova imovina neovisna o državi i Crkvi. Bogati trgovac je mogao, na primjer, poslati robu na veliku udaljenost radi potrage za profitom. Za takav mu je posao trebalo odobrenje nadležnih vlasti. U tom se kontekstu može zapitati zašto se tom trgovcu ne bi moglo dopustiti da osnuje bolnicu, školu, stipendijsku zakladu, sirotište ili neku sličnu ustanovu. Ako bi on svoju imovinu ili dio nje posvetio općekorisnoj ili dobrotvornoj svrsi koja bi nosila njegovo ime, to bi značilo vječnu zahvalnost.

U kasnom srednjem vijeku novi trend osnivanja zaklada bio je izraz civilnoga ponosa i društvene odgovornosti prosvijećenih društvenih slojeva. Ljudi, uspješni u trgovini i poduzetništvu, osjećali su moralnu odgovornost prema svojim zajednicama i nisu upotrebljavali dobit samo za svoje zadovoljstvo, nego i za unapređenje društva. To se može tumačiti kao čin zahvalnosti društvu, kao izraz ponosa vlastitim postignućima, te kao svijest da putem zaklada može pomoći razvitku društva u poželjnom smjeru. Nekada to može značiti umirenje savjesti onima koji su nagomilali svoje bogatstvo na bezobziran ili neki drugi način. U tom kontekstu mogu biti zanimljivi

stavovi osnivača jedne od najvećih američkih zaklada Carnegiea. U dobro poznatom djelu *Evandjelje bogatstva* Carnegie (1991.) obrazlaže ideju da industrijalci nisu konačni ni neograničeni vlasnici svojega bogatstva. Oni trebaju to bogatstvo čuvati i usmjeravati u najboljem interesu društva. Upravo je Carnegie jedan od onih koji su bogatstvo nagomilali na bezobziran način.

Zaklade se mogu razvijati u društvima u kojima postoji povjerenje, vjera u ideju partnerstva između građana i institucija, te u kojima se u organizaciji društva uvažava načelo supsidijarnosti.

Režimi koji su zasnovani na ideologiji podložnosti građana državnoj politici daju malo mogućnosti za razvitak dobrovoljnih i neovisnih djelatnosti za opće dobro. U povijesti su autoritarni režimi bili neskloni autonomiji civilnih inicijativa i neovisnosti njihovih institucija, pa su dovodili u pitanje i razvitak zakladništva.<sup>1</sup>

### Glavni pravni sustavi i zaklade

Razlike u pravnim sustavima glede zaklada uglavnom se temelje na razlikama zemalja koje pripadaju tradiciji rimskoga prava i anglo-saksonskoj tradiciji *common law*. Sustav *common law* je iznimno važan, jer uređuje sustav zaklada u SAD-u. U okviru režima *common law* mora se prepoznati daljnja razlika između *charity law*, u Engleskoj i Walesu i njegovim derivacijama u zemljama Commonwealtha, te, s druge strane, američkih propisa o zakladama.

U SAD-u je zakon o zakladama praktično izjednačen s poreznim zakonom. U tom smislu *Internal Revenue Code*, a posebno Section 501 (c) (3) propisuju zahtjeve zakladama prema kojima one moraju biti organizirane, te koje djelatnosti trebaju obavljati kako bi im se priznao neprofitni status.

U Engleskoj i Walesu se prema *Charities Act* (1993.) zaklade prepoznaju prema njihovu dobrotvornom (milosrdnom) statusu. Pojam zaklada nije pravni, nego izvjesni međunarodno prihvaćeni standardni pojam. Postoji neovisno tijelo, *Charity Commission*, koje zakladama dodjeljuje dobrotvorni status što, zapravo, znači porezne povlastice primanja neoporezivih donacija (Phillips, 1994.).

Engleski i američki zakoni propisuju djelatnosti zaklada koje su ograničene dvama parametrima: ekonomskim i političkim aktivnostima. U Engleskoj i SAD-u državni odvjetnik ima posebnu ulogu u nadzoru aktivnosti zaklada i pokretanju sudskog postupka kada je to nužno<sup>2</sup>.

U europskim kontinentalnim zemljama, s tradicijom rimskoga prava, situacija u ovom području je različita. Te se zemlje dijele u dvije skupine. Nizozemska, Švicarska i skandinavske zemlje imaju vrlo bogatu tradiciju zakladništva koju obilježava sloboda, neovisnost i blaga regulativa, bez velikog utjecaja države. Zakladama od države ne treba formalno odobrenje za rad, jedino moraju biti registrirane, poput trgovačkih društava. Zaklade se u tim zemljama uglavnom osnivaju odlukom zakladnika. Procedura registracije nema u tom smislu nikakva utjecaja na svrhu i djelatnosti zaklade. U tim se zemljama ne određuje minimalan iznos imovine potreban za osnivanje zaklade.

U drugoj skupini europskih zemalja građanski zakonik nije dovoljan, te postoje dodatni zakoni. U Njemačkoj, uz odredbe građanskoga zakonika o zakladama, postoje pokrajinski zakoni koji uređuju registraciju i nadzor zaklada. U Njemačkoj, Francuskoj i Italiji zaklade od države trebaju odobrenje za rad. Dakle, odluka zakladnika u

---

<sup>1</sup> Nacistički režim u Njemačkoj ukinuo je zaklade kao neovisne institucije. To je veoma negativno utjecalo na razvitak zakladništva u toj zemlji. Slična je situacija bila i u komunističkim zemljama.

<sup>2</sup> Novije opasnosti povezane s terorističkim prijetnjama stavile su pod dodatnu kontrolu i aktivnosti američkih zaklada, kao i drugih zaklada koje djeluju u SAD-u.

procesu registracije može biti izmijenjena. U tim je zemljama predviđen i iznos minimalne imovine za osnivanje zaklada.

Veći dio zaklada u svijetu su privatne pravne osobe. Njihovi osnivači su fizičke i pravne osobe. Javnopravne zaklade nastaju na temelju zakona ili upravnog akta. Njih osnivaju javnopravne osobe, vrlo često vlade (Trstenjak, 1997.).

Broj se zaklada u pojedinim zemljama, uz ostalo, izravno dovodi u vezu s rigidnošću sustava registracije. U Francuskoj je 1990-ih bilo oko 500 zaklada, u Njemačkoj oko 6000, u Švicarskoj oko 22 500, u Nizozemskoj 100 000, a u Liechtensteinu, s 30 000 stanovnika, oko 40 000 zaklada s imovinom većom od 100 milijardi švicarskih franaka.

### **Tipologija zaklada**

Tipologiju zaklada moguće je odrediti prema različitim kriterijima. Već smo upozorili na jedno, globalno, razlikovanje zaklada s obzirom na to jesu li zaklade privatnoga ili javnoga prava.

Tipologiju zaklada čini skupina kriterija (European Foundation Centre, 1994.). Tako se primjenjuje kriterij izvora financijskih sredstava zaklade. Nadalje, važno je tko kontrolira donošenje odluka, te kako zaklada pristupa raspodjeli financijskih sredstava. Primjenom tih kriterija u analizi programa zaklada u Europi je prepoznato 18 tipova zaklada koje pripadaju četirima različitim kategorijama.

#### **I. NEOVISNE ZAKLADE**

- a) obiteljska zaklada
- b) zaklada koju kontrolira izvršitelj oporuke (*trustee*)
- c) operativna zaklada (pri ustanovama)
- d) zaklada koja daju nagrade
- e) zaklada za vremenski ograničeno financiranje
- f) religijska zaklada
- g) neovisna zaklada trgovačkog društava
- h) zaklada koju je osnovala vlada
- i) zaklada koja osigurava konačište
- j) zaklada koju financira lutrija
- k) zaklada s više izvora sredstava
- l) zaklada konzorcija

#### **II. ZAKLADE TRGOVAČKIH DRUŠTAVA**

- a) zaklada trgovačkog društva
- b) zaklada s interesom trgovačkog društva

### III. ZAKLADE KOJE PODUPIRE VLADA

- a) vladine zaklade, uključujući međuvladine zaklade i nadnacionalne vladine zaklade
- b) njemačke političke zaklade

### IV. ZAKLADE KOJE PRIKUPLJAJU SREDSTVA

- a) zaklada lokalnih zajednica
- b) zaklada koja prikuplja sredstva (*fund-raising foundation*)

### Novi trendovi razvoja zakladništva

U osamdesetim godinama dvadesetog stoljeća zakladništvo je u svijetu oživjelo i zaklade su dobile na važnosti.<sup>3</sup> Prije svega je to rezultat razvitka dvaju drugih sektora: gospodarstva i politike, od kojih one trebaju biti neovisne. U gospodarstvu su dalekosežni procesi privatizacije i deregulacije utjecali i na razvoj civilnoga društva. Ono je postalo “tržištem” za općekorisne i dobrotvorne potpore. U takvim novim okolnostima poštenje i transparentnost zaklada na velikoj su provjeri. One se moraju takmičiti i izgrađivati prijateljstva sa sponzorima, donatorima, lutrijama i drugima koji mogu pridonijeti njihovoj promociji. Rezultati njihova rada moraju biti dostupni javnosti kao legitimitet njihova postojanja. Pred zaklade kao organizacije civilnoga društva stavljaju se posebni zahtjevi transparentnosti u radu. Radi ispunjavanja svojih misija, zaklade moraju primijeniti nova načela menadžmenta i od njih se očekuje da ostanu neprofitne organizacije. Samoregulacija sektora, jasna pravila o ciljevima i aktivnostima zaklada, postaju glavnim jamcem njihove uspješnosti.

Zahvaljujući poreznim poticajima, pojedinci i trgovačka društva u znatnoj mjeri osnivaju zaklade kako bi pridonijeli kvaliteti življenja i razvoju ljudskih potencijala.<sup>4</sup> Porezni poticaji za darivanja neprofitnim organizacijama, uz porezno priznate rashode, posebno se protežiraju u slučaju donacija zakladama.<sup>5</sup> Takva porezna politika pridonijela je razvoju kulture davanja. Ciljana skupina su srednji slojevi i poduzetnici. U takvoj kulturi dobrostojeći srednji slojevi dio svoje imovine ostavljaju u nasljedstvo zakladama.

Zaklade u razvijenim zemljama redovito dodjeljuju potpore kroz sustav javnih natječaja ciljano usmjerenih na određena područja i programe aktivnosti koji su dio misije zaklade. Zaklade imaju kvalificirano osoblje koje može procijeniti kvalitete prijedloga projekata koje nadzire, te evaluira postignuća tih projekata. Zaklade redovito imaju savjete koje čine ugledni intelektualci ili stručnjaci za pojedina područja. Vodeći računa o transparentnosti, one uglavnom objavljuju izvješća o svojem radu s informacijama o imovini zaklade, zakladnicima, povijesti zaklade te iznosima dodijeljenih potpora pojedinim organizacijama.

<sup>3</sup> Prema Anheieru i Toepleru (1999.) ovo se vrijeme drži renesansom zakladništva, trećim “valom zakladništva”, od kojih je prvi bio povezan s rastom trgovine i financija u kasnom srednjem vijeku, a drugi s industrijskom revolucijom na kraju 19. stoljeća.

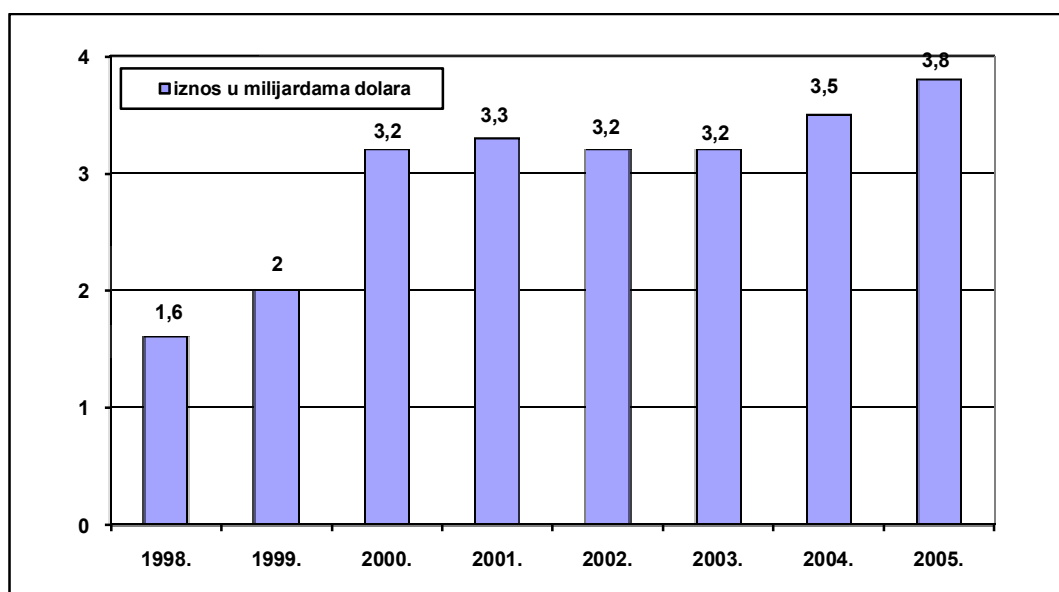
<sup>4</sup> Nerijetko se te povlastice nastoje interpretirati kao pranje novca ili izbjegavanje plaćanja poreza društvenih elita.

<sup>5</sup> Sredinom 2000. godine u Velikoj Britaniji su uvedeni dodatni porezni poticaji građanima i gospodarskim subjektima za davanja u općekorisne svrhe. Ta mjera je trebala uvećati godišnji iznos sredstava koji se daje za donacije na 1.630 milijardi eura (European Foundation Centre, 2001.).

Zaklade su najrazvijenije u SAD-u. Značajan broj tih zaklada ima i međunarodne programe dijeljenja potpora. Broj zaklada koje daju potpore povećao se od 1971. godine s 21 877 na 40 140 1995. godine. U 1995. su potpore američkih zaklada iznosile 12,3 milijarde USD. Neovisne zaklade dale su 76,8% iznosa tih potpora, zaklade gospodarskih pravnih osoba 13,9%, zaklade lokalnih zajednica 6,6% te operacijske zaklade 2,8%. Prema uzorku od 1012 zaklada najveći dio potpora (25%) dobivaju obrazovni programi, 17% dobiva zdravstvo, socijalne službe 17%, umjetnost i kultura 12%, javne i socijalne potpore 12%, zaštita okoliša 5%, znanost i tehnologija 5%, međunarodni odnosi 4%, društvene znanosti 2% i religija 2% (The Foundation Center, 1997.). U posljednjih deset godina američke zaklade su najznačajnije povećale davanje potpora za socijalne programe i razvoj socijalnih službi.

Prema procjenama privatne donacije su u SAD-u 1995. iznosile 143,9 milijardi USD, odnosno oko 2% BDP. Najveći dio, 80,8%, dali su pojedinci, 7,3% otpada na neovisne zaklade i zaklade lokalnih zajednica, **ostavštine-legati** činili su 6,8%, 5,1% otpada na gospodarske pravne osobe i njihove zaklade. U američkoj kulturi postoji bogata tradicija prema kojoj se bolje stojeći građani osjećaju obvezanima dati donacije izravno različitim općekorisnim i dobrotvornim organizacijama. Građani su tako puno veći donatori od zaklada. Ti podaci svjedoče o bogatoj filantropskoj kulturi u SAD-u. Američke su zaklade osobito aktivne na međunarodnoj razini (Tablica 1.).

Tablica 1. Procijenjeni iznosi međunarodnih donacija američkih zaklada koji su dosegli rekord od 3,8 milijardi američkih dolara u 2005. godini



Izvor: The Foundation Center, *International Grantmaking update*, 2006. Podaci se temelje na procjeni ukupnih donacija privatnih i javnih zaklada. Vrijednosti su u zaokružene u dolarima.

Procjenjuje se da njemačke zaklade godišnje daju oko 20 milijardi eura potpore različitim organizacijama i projektima. Uz to, znatan dio sredstava daju i vodeće kompanije kroz različita sponzorstva. U Njemačkoj se radi aktivno na obnavljanju zaklada koje su djelovale na području bivše Istočne Njemačke. U okviru toga programa obnovljen je rad zaklade Carl Zeiss Stiftung, najstarije zaklade u svijetu koju je 1899. godine osnovalo poduzeće.

Italija je imala relativno nerazvijenu kulturu zakladništva u odnosu na druge europske zemlje. Kapital od oko 30 milijardi USD, dobiven privatizacijom javnih banaka početkom 1990-ih, dan je za osnivanje 80 zaklada (Fondazione Cariplo, 1998.). To je bio doprinos modernizaciji socijalne infrastrukture i poseban poticaj za razvoj



filantropije. Te su zaklade razvile programe prikupljanja sredstava s posebnim naglaskom na pružanje potpore programima razvoja lokalnih zajednica.

Zaklade koje djeluju na području Europe najizdašnije financiraju programe obrazovanja. U okviru tih programa financiraju se eksperimentalni programi, reforme obrazovnih programa, međunarodna suradnja, te daju stipendije učenicima, studentima, gostujućim profesorima i slično<sup>6</sup>.

U Europi postoje znatne razlike u snazi zaklada mjerenoj njihovom imovinom *per capita*. Tako u Njemačkoj imovina zaklada po glavi stanovnika iznosi 354 eura, u Italiji, Švedskoj i Švicarskoj više od 1.000 eura, a u Liechesteinu više od 12.000 eura (Anheier, 2001.).

### **Zaključak**

Zaklade se u zapadnim zemljama sve više prepoznaju kao sazivači inicijativa za različite društvene promjene. Ovisno o tradiciji i kulturi u pojedinim zemljama, programi zaklada su komplementarni s državnim programima, one su im supstitucija, zaklade imaju i redistributivnu ulogu, potiču inovacije, socijalne i političke promjene te rade na očuvanju tradicije i kulture (Anheier, Daly, eds., 2007.).

Noviji trendovi razvoja upućuju na važnost zaklada lokalnih zajednica. Partnerstva zaklada s državom i gospodarskim sektorom proizvode prepoznatljive promjene na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini.

---

<sup>6</sup> U Bruxellesu djeluje European Foundation Centre ([www.efc.be](http://www.efc.be)) u koji su učlanjene brojne europske zaklade i koji promiče razvoj zakladništva u Europi i širom svijeta.

## Literatura

Anheier, H. K. (1991.) West Germany: The Ambiguities of Peak Associations, u: Wuthnow, R. (ed.) *Between States and Markets. The Voluntary Sector in Comparative Perspective*. Princeton: Princeton University Press, 64-93.

Anheier, H. K., Toepler, S. (1999.) Philanthropic Foundations – An International Perspective, u: Anheier, H. K., Toepler, S. (eds.) *Private Funds Public Purpose: Philanthropic Foundations in International Perspective*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publisher, 3-23.

Anheier, H. K. & Daly, S. (eds) (2007.) *The Politics of Foundations: Comparative Perspectives from Europe and Beyond*. London: Routledge. (u tisku)

Carnegie, A. (1991.) *Gospel of Wealth*. Indianapolis: Centre on Philanthropy.

European Foundation Centre. (1994.) *Foundations in Europe: A Draft Typology*. Brussels.

European Foundation Centre. (2001.) *Boost to Charity Giving*, Brussels: EFC Communiqué, Ref. Number: 151.

Fondazione Cariplo. (1998.) *Foundations to Serve the Community*. Milan.

Smith, J. A., Borgmann, K. (2001.) Foundations in Europe: the Historical Context, u: Schlüter, A., Then, V., Walkenhorst, P. (eds.) *Foundations in Europe – Society Management and Law*. London: The Directory of Social Change, 2-34.

Phillips, A. (1994.) *Charitable Status*. London: A Directory of Social Change Publication.

The Foundation Centre. (1997.) *Foundation Giving, Yearbook of Facts and Figures on Private, Corporate and Community Foundations*, New York.

The Foundation Center, *International Grantmaking update*, 2006.

Trstenjak, V. (1997.) *Ustanove v sodobnem pravnem sistemu*, Ljubljana: Gospodarski vestnik.

### **Rezultati istraživanja o zakladama „Postignuća, problemi i vizija razvoja zaklada u Hrvatskoj“, CERANEO, 2006.**

Akcijski orijentirano istraživanje<sup>7</sup> *Postignuća, problemi i vizija razvoja zaklada u Hrvatskoj*, provedeno je 2006. godine i nastavak je istraživanja koje je CERANEO proveo 2001. (Bežovan, 2002.).

Svrha istraživanja bila je povezana s misijom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva kao glavnog podupiratelja ovoga projekta. Očekuje se da bi rezultati ovoga istraživanja mogli biti izvorom relevantnih informacija kako bi se u Hrvatskoj na sustavan način potaknulo osnivanje i rad zaklada kao važnog dijela civilnoga društva.

### **Broj zaklada u Hrvatskoj**

---

<sup>7</sup> Cjelokupno izvješće istraživanja može se naći na [www.ceraneo.hr](http://www.ceraneo.hr), a na temelju rezultata istraživanja u studenom 2006. CERANEO je organizirao i jednodnevnu konferenciju.

Prema podacima iz Zakladnog upisnika početkom listopada 2006. godine u Hrvatskoj su djelovale 94 zaklade i, prema podacima iz Fundacijskog upisnika, šest fundacija. Većina njih, 39,4%, osnovano je u proteklih pet godina. Dakle, zaklade su u Hrvatskoj mlade pravne osobe s relativno ograničenim iskustvom u radu. U novije vrijeme primjetan je trend osnivanja nešto većeg broja zaklada.

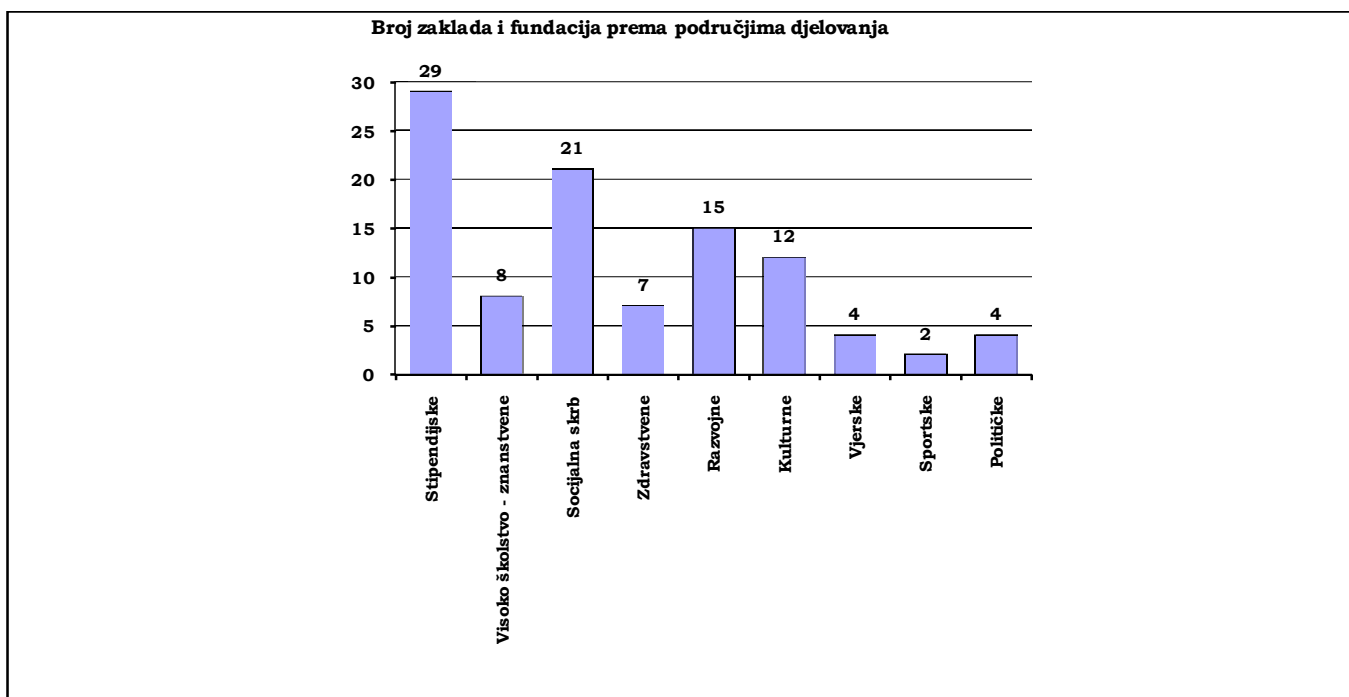
Većina zaklada prikuplja sredstva za svoj rad. Tek deset zaklada se mogu smatrati neovisnima, po načelu da im osnovna imovina jamči izvjesne prihode za ostvarivanje njihove djelatnosti. Pet zaklada su osnovali gospodarski subjekti.

### **Područja djelovanja zaklada**

Jedan od najvažnijih načina razlikovanja zaklada su njihove aktivnosti, odnosno misija radi koje su osnovane. Istraživanje iz 2001. pokazalo je dominaciju stipendijskih, socijalnih i zaklada koje su imale određene razvojne ciljeve. Zaklade s ovim misijama ponovno su najbrojnije (Grafikon 1), s time da je primjetan nešto veći broj zaklada koje djeluju u kulturi, a usporen je rast broja zaklada u visokom školstvu i znanosti. Četiri su zaklade osnovale političke stranke i one su klasificirane kao političke zaklade.

Grafikon 1.

*Zaklade i fundacije u Hrvatskoj prema područjima djelovanja*



Zaklade su u Hrvatskoj urbani fenomen i gotovo ih 60% ima sjedište u Zagrebu. Među većim gradovima slijede Dubrovnik (5), Rijeka (4), Osijek (4), Split (3) i Varaždin (3). Čak u pet hrvatskih županija nema registriranih zaklada.

### **Zakladna imovina**

Prema uvidima u informacije o osnivanju, osnovna imovina zaklada i fundacija i dalje je ostala relativno mala (Tablica 1.). Gotovo 40% zaklada ima osnovnu imovinu do 40.000 kuna. Samo 15 zaklada ima osnovnu imovinu iznad 400.000 kuna. Uvidom u Zakladnu knjigu osnovna imovina na temelju koje su osnovane zaklade

kreće se u rasponu od 3.500 kuna do 12,8 milijuna kuna. Ukupna osnovna imovina svih zaklada, bez šest zaklada koje za osnovnu imovinu imaju neprocijenjene nekretnine, iznosi 52.618.378 kuna

Prema rezultatima istraživanja, u Češkoj (Pospíšil, 2006.) djeluje 1225 zaklada i fondova i ukupna im je osnovna imovina 2002. godine iznosila 266 milijuna eura.

## VELIKE SVJETSKE ZAKLADE I NJIHOV UTJECAJ NA GLOBALNO DRUŠTVO

### Kapital u funkciji društvenih promjena

**Kritičari korporativnu filantropiju smatraju nezdravom ambicijom kapitala da podjelom novca utječe na politiku i unutarnji društveni razvoj tranzicijskih zemalja ili pak zemalja Trećeg svijeta. U tom se smislu katkad rabe i riječi poput nove kolonizacije, a antiglobalisti ne vjeruju kapitalu ni kada darove nosi, jer takav obrazac ponašanja smatraju produženom rukom globalizacije u režiji najbogatijih**

**Piše: dr. sc. Mirela Holy**

Jedan od najvećih problema s kojima se danas susreću udruge u Hrvatskoj, ali i diljem svijeta, zasigurno je financiranje njihovih programa i inicijativa. Iako se demokratski razvoj nekog društva mjeri između ostalog i iznosom novca kojim državne institucije financiraju programe nevladinih udruga, činjenica jest da je taj novac često nedovoljan za normalno funkcioniranje i realizaciju mnogih iznimno vrijednih projekata i programa udruga. Veliku pomoć u tom pogledu mnogim udrugama diljem svijeta pružaju privatne zaklade nastale na inicijativu najmoćnijih pojedinaca i korporacija. Danas se takvi fenomeni svrstavaju pod zajednički nazivnik korporativne filantropije.

Činjenica jest da se ove zaklade ne gleda uvijek kao na dobrodošlog gosta, pa pojedini kritičari korporativnu filantropiju smatraju nezdravom ambicijom kapitala da podjelom novca utječe na politiku i unutarnji društveni razvoj tranzicijskih zemalja ili pak zemalja Trećeg svijeta. U tom se smislu katkad rabe i riječi poput nove kolonizacije, a antiglobalisti ne vjeruju kapitalu ni kada darove nosi, jer takav obrazac ponašanja smatraju produženom rukom globalizacije u režiji najbogatijih. Takav negativan način razmišljanja kojiput je očitovan i u hrvatskoj javnosti prema Institutu Otvoreno društvo Georga Sorosa.

### **Institut Otvoreno društvo ([www.soros.org](http://www.soros.org))**

Institut Otvoreno društvo u Hrvatskoj je djelovao četrnaest godina, a svoje je djelovanje Institut u Hrvatskoj okončao početkom 2006. Tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća Institut je aktivno radio na promociji demokracije i institucija civilnoga društva, pri čemu je često bio vrlo kritičan prema dominantnom političkom i socijalnom modelu. Mnogi aktivisti organizacija civilnoga društva u Hrvatskoj danas se slažu u ocjeni da je Institut svojim djelovanjem pridonio političkim reformama hrvatskih institucija. U početku je Institut radio na pružanju humanitarne pomoći zemlji u to vrijeme zahvaćenoj ratom, no u drugoj polovici 1990-ih Institut je financijski podržao brojne projekte, programe i inicijative s područja obrazovanja, medija, umjetnosti, kulture, javnog zdravstva, prava i ekonomije. Ukupna financijska potpora Instituta razvoju civilnog društva u Hrvatskoj premašila je 55 milijuna USD čime je Institut znatno pomogao razvoju civilnih inicijativa u Hrvatskoj.

Institut Otvoreno društvo je privatna zaklada koju je George Soros utemeljio 1993. godine kao potporu već postojećim zakladama u Srednjoj i Istočnoj Europi te zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza, a u cilju oblikovanja javnih politika i promocije demokratskog upravljanja, ljudskih prava te gospodarskih, pravnih i društvenih reformi. Sorosove zaklade u Istočnoj i Srednjoj Europi te Sovjetskom Savezu stvarane su od 1984. godine s ciljem potpore tranzicijskim procesima u tim državama. Sorosove zaklade su autonomne institucije čiji je cilj potaknuti aktivnosti otvorenog društva. Prioriteti djelovanja Sorosovih zaklada određuju se regionalno, ali u konzultaciji s Upravom Instituta Otvoreno društvo. Mnoge Sorosove zaklade primaju donacije i iz drugih izvora, a ne samo od Instituta Otvoreno društvo. Mreža Sorosovih zaklada temelji se na fondacijama u 29 država, fondacija na Kosovu i Crnoj Gori, dvije regionalne fondacije (Južna Afrika i Zapadna Afrika) kojima je obuhvaćeno 27 afričkih država.

Institut Otvoreno društvo danas, osim u SAD-u, djeluje i u više od 60 država svijeta, najčešće u državama u tranziciji prema demokratskom političkom sustavu. Na lokalnim razinama zaklada provodi cijeli niz inicijativa usmjerenih prema vladavini prava, obrazovanja, javnog zdravlja i neovisnosti medija. Osim toga, Institut Otvoreno društvo vrlo aktivno radi na uspostavi suradnje među državama i kulturama te borbi protiv korupcije i povredi ljudskih prava. Sjedište Instituta nalazi se u New Yorku, a za poslovanje Instituta važni su i uredi u Budimpešti, Bruxellesu, Londonu i Parizu.

### **Zaklada Ford ([www.fordfound.org](http://www.fordfound.org))**

Zaklada Ford utemeljena je davne 1936. na inicijativu Edsela Forda, sina osnivača automobilske industrije Ford – Henryja Forda. Ideja vodilja Fonda bila je prikupljanje sredstava u cilju podupiranja znanstvenih, obrazovnih i humanitarnih projekata od javnog interesa. Na početku je Fond djelovao samo u američkoj državi Michigan. Nakon smrti Edsela i njegova oca Henryja postalo je očito da je zaklada nadrasla regionalne okvire te je bilo nužno osmisliti načine budućega funkcioniranja. Javnosti je početkom 1950. godine prezentiran nov način djelovanja Fordove zaklade koja se oslanjala na promicanje mira u svijetu te vladavinu prava i pravde, načela slobode i promicanju jednakih obrazovnih mogućnosti za sve građane. Nekoliko godina poslije odlučeno je da će se sjedište zaklade preseliti u New York, gdje je i danas nacionalno i internacionalno sjedište s uredima u Aziji, Africi, Bliskom Istoku, Južnoj Americi i Rusiji. Zaklada pruža financijsku potporu projektima u SAD-u te u oko 50 zemalja svijeta i potpuno je neovisna od automobilske kompanije Ford. U zakladi smatraju da je najbolji način za stvaranje svijeta mira, ljudskog dobrostanja i ekološke održivosti ohrabrivanje inicijativa onih koji žive i rade u sredini koja se suočava s nekim problemom; promoviranje suradnje između udruga, vladinih institucija i gospodarskih subjekata te osiguranje sudjelovanja svih pripadnika društva u važnim društvenim odlukama. Projekti koje podupire ova Zaklada obično u sebi spajaju više interesnih područja.

### **Projekt promidžbe indonezijske umjetnosti**

Dobar primjer takvog projekta je program "Promocija indonezijske umjetnosti u obrazovnom i javnom području" koji je financiran iz Programa znanja, kreativnosti i slobode. Glavni cilj ovoga projekta bio je afirmiranje važnosti indonezijske umjetnosti i kulture u cilju stvaranja pluralističkog društvenog i intelektualnog okruženja koje cijeni kulturnu raznolikost kao izvor nacionalnog ponosa i snage. Ovim je projektom mladim ljudima Indonezije pružena prilika da uče o bogatstvu kulturne i umjetničke raznolikosti svoje zemlje.

Naime, u Indoneziji su do 1998. godine, odnosno do pada režima diktatora Suharta, bogatstvo i raznolikost tradicionalne kulture smatrani prijetnjom režimu i uspostavljenoj socijalnoj koheziji. Za vrijeme Suharta u indonezijskim se školama učilo isključivo o umjetnosti i kulturi Zapadne Europe jer je tradicionalna indonezijska umjetnost i kultura smatrana primitivnom i nazadnom. Demokratizacijom indonezijskog društva došlo je do nove valorizacije tradicionalne umjetnosti i kulture. Donedavnoj dominaciji matematike i znanstvenih predmeta u indonezijskim školama danas polako, ali sigurno konkuriraju predmeti uz pomoć kojih indonezijski školarci i studenti uče o svojoj tradiciji, umjetnosti i kulturi. Tako je uz pomoć potpore Fordove zaklade uveden nov umjetnički nastavni program u dvadeset šest srednjih škola u Indoneziji, a presudno je što se tim programom tradicionalna indonezijska kultura ne valorizira samo kao egzotični sadržaj za uveseljavanje bogatih zapadnih turista. Dok standardni nastavni program tradicionalnu umjetnost predstavlja plesom i glazbom, program financiran sredstvima Fordove zaklade radi na osvješćivanju polaznika o tome da tradicionalne umjetničke forme Indonezije predstavljaju spoj glazbe, plesa, likovne i dramske umjetnosti.

Stoga predavanja pokrivaju cijeli niz različitih područja – od izobrazbe o korištenju tradicionalnih glazbala pa sve do izrade kostima i maski. Putem predavanja polaznici istražuju indonezijsku umjetnost kao živu tradiciju cijeloga indonezijskog arhipelaga. Predavanja se sastoje od teoretskog i praktičnog dijela na kojima polaznici usvajaju znanja o vlastitoj, indonezijskoj tradiciji i kulturi, ali i o drugim kulturama s kojima je njihova kultura povezana. Polaznici uče o disperziji kultura koja njihovu kulturu, primjerice, nedvosmisleno povezuje s kulturom

Uzbekistana. Posebna pažnja posvećena je usvajanju tolerantnih stavova prema najrazličitijim kulturnim oblicima, odnosno borbi protiv predrasuda o višim i nižim oblicima kulture, tradicije i umjetnosti.

### **Zaklada Gates ([www.gatesfoundation.org](http://www.gatesfoundation.org))**

Bill i Melinda Gates utemeljili su Zakladu Gates 2000. godine u želji da financiranjem raznih društveno korisnih projekata suzbiju neravnopravnost ljudi u SAD-u i diljem svijeta. Sjedište zaklade smješteno je u Seattleu, u državi Washington, a zakladom upravljaju Bill, Melinda i William Gates stariji. Zaklada ima urede u Washingtonu te Delhiju u Indiji. Fokus interesa zaklade razlikuje se u SAD-u i drugim zemljama svijeta. Djelovanje zaklade u zemljama u razvoju usmjereno je na promicanju zdravlja, suzbijanje ekstremnoga siromaštva i povećanje pristupa tehnologiji u javnim knjižnicama.

Fond zaklade iznosi 31,9 milijarde USD, a od 2000. ukupno je isplaćeno potpora u vrijednosti 11 milijarde dolara. U 2005. zaklada je za potpore isplatila 1,36 milijarde USD.

### **U Africi – najprioritetniji projekti prevencije infekcije žena HIV-om**

Zaklada, između ostaloga, financira programe koji rade na istraživanjima prevencije infekcije HIV-om, između ostalih International Partnership on Microbicides (IPM) i Global Microbicide Project.

Zaraza HIV-om poprimila je epidemične razmjere među ženskom heteroseksualnom populacijom podsaharske Afrike. U tom području Afrike žene, posebice mlade žene, imaju 30% veću mogućnost zaraze HIV-om no muškarci. Razlog zbog kojeg žene češće obolijevaju od AIDS-a jest njihova veća biološka perceptivnost za infekciju HIV-om. Istraživanja su pokazala da se žene dvaput češće zaraze virusom HIV-a prilikom samo jednog nesigurnog seksualnog odnosa. Osim toga, žene češće ovise o dobroj volji svojih partnera u smislu sklonosti upotrebe kondoma. Medicinska istraživanja financirana sredstvima Gates ove zaklade na tragu su otkrića novih preventivnih metoda kojima bi se žene mogle uspješno preventivno zaštititi od zaraze HIV-om, čak i u slučaju kada se njihovi partneri odbijaju koristiti kondomom. Radi se o prevenciji zaraze HIV-om upotrebom mikrobicida – proizvoda nalik gelu ili kremi koji se unosi u vaginu prije odnosa, a kojim bi se prevenirao prijenos infekcije. Time bi se mogućnost zaštite od zaraze virusom dala u ruke žena, čime bi se dramatično smanjilo globalno širenje zaraze u zemljama podsaharske Afrike, ali i diljem svijeta.

### **Trend svjetske i hrvatske filantropije kreće se oko zdravstvenih i humanitarnih programa**

Stručnjaci američkog Vijeća za zaklade procijenili su kako su davanja američkih zaklada za globalne programe u 2005. godini premašila 3,8 milijardi dolara. Najviše novca u posljednjim godinama svjetske zaklade daju za jačanje zdravstvenih i humanitarnih programa čiji trend prate i sve češće humanitarne akcije u Hrvatskoj.

Piše: Jasminka Filipas, Privredni vjesnik

Stručnjaci američkog Vijeća za zaklade (Council on Foundation) procijenili su kako su davanja američkih zaklada za globalne programe u 2005. godini premašila 3,8 milijardi dolara. Procjena je napravljena na temelju izvješća 1 172 većih američkih zaklada te na više od 126 000 donacija od oko deset i više tisuća dolara, koje su evidentirane u bazi podataka Centra za zaklade. Računica je pokazala da su u razdoblju od 2002. do 2005. godine davanja povećana za gotovo 12%.

### **Američke zaklade 49% novca ulažu u globalne zdravstvene inicijative**

Kako je objavljeno na internetskim stranicama Vijeća, analizom je utvrđeno da mnoge zaklade jačaju potporu globalnoj zdravstvenoj inicijativi, pa su shodno tomu – davanja za zdravlje s 32% ukupnih davanja koliko su

iznosili u 2002. godini, porasla na 49%. Jedna od najvećih zaklada Bill i Melinda Gates, zabilježila je kako se rashodi za zdravlje godišnje povećavaju gotovo dvostruko brže nego ranije. U taj ukupan iznos treba uključiti i izravna davanja europskih zaklada, koje su više od pola svih davanja (sudjeluju s 32%), dale za globalne programe. Najviše novca, 19%, otišlo je u supsaharski dio Afrike, 18% u azijske zemlje Tihog oceana, te 11% u Latinsku Ameriku. Stručnjaci Vijeća došli su i do još jednog, vrlo zanimljivog podatka. Izravna su davanja u druge države u razdoblju od 2002. do 2004. godine smanjena za 3%, dok su za globalne programe porasla za 49%. Smanjenje direktnih davanja tumači se strahom od terorizma, odnosno nesigurnošću kome se novac daje, pa se zaklade radije uključuju u sigurne – globalne programe.

### Europski centar za zaklade okreće se velikom problemu Europe – radnicima imigrantima

Europski centar za zaklade (European Foundation Center – EFC) ove je godine pokrenuo jednu novu, globalnu inicijativu – započeo je rješavati probleme radnika imigranata. Taj problem EFC ocjenjuje kao jedan od velikih problema s kojim se suočava i Europa i svijet općenito, i drže da se mora dodatno istražiti, kako bi se mogli suočiti s tim izazovom – navodi se na internetskim stranicama Europskog centra za zaklade. Istraživanje koje taj Centar trenutačno provodi bit će predstavljeno na Općoj skupštini Centra koja će se održati početkom lipnja u Madridu. Isto kao i na američkim, na internetskim stranicama europskog Centra još nema podataka o donacijama u prošloj godini. Vidi se da su u 2005. godini zaklade prikupile nešto više od 2,9 milijardi eura, a rashodi su bili veći od 2,85 milijardi.

Prema pisanju nekih medija, ukupna su davanja za humanitarne svrhe lani iznosila 17 milijardi dolara. Riječ je o novcu zaklada, izravnim davanjima te davanjima svjetskih vlada, koje su dale oko 12 milijardi dolara. Najviše su novca dobila područja pogođena tsunamijem (Tajland) i uraganima poput Katrine u New Orleansu. Značajan dio novca poslan je i u Sudan, južnu Aziju, Čečeniju, Gvatemalu, Kongo...

### U Hrvatskoj postaju redovite humanitarne akcije

Kako se u Poreznoj upravi još uvijek ne vodi posebna evidencija onih koji su po osnovi donacija bili oslobođeni plaćanja dijela poreza, u Hrvatskoj je zasad nemoguće doći do podatka o finansijskoj «težini» hrvatske filantropije. Ipak, kako nam je kazala glasnogovornica UNICEF-a u Zagrebu Gorana Dojčinović, pozitivni gospodarski pomaci i opća stabilnost u Hrvatskoj u posljednjih sedam godina pridonijeli su i stvarnim mogućnostima građana da se odazovu na humanitarne akcije koje se organiziraju u našoj zemlji. Javnost sve lakše prepoznaje akcije kojima je cilj nabava materijalnih dobara za pomoć pojedincima ili široj zajednici, te akcije kojima se utječe na ponašanja i stavove. "Dobra komunikacija s javnosti i visok stupanj prepoznatljivosti ciljeva ili same organizacije pozitivno utječu i na podršku tvrtki koje se također sve više odazivaju i ulažu u projekte za opće dobro", naglasila je Dojčinović, podsjećajući na akcije UNICEF-a za prava djece (Škola bez nasilja, Svako dijete treba obitelj), kroz koje su prikupili više od 6 milijuna kuna. Opisujući aktualnu akciju "Prve tri su najvažnije", Dojčinović je rekla kako je ona potaknuta činjenicom da prve godine života u velikoj mjeri utječu na to koliko će djeca biti uspješna u životu. Najranije razdoblje života utječe na kasnije zdravlje, snalaženja u školi te na osjećaj samopoštovanja i socijalnih vještina. "Podizanje javne svijesti o važnosti komunikacije, stimulacije i odgovarajućeg odgoja u prve tri godine života tek je prvi korak u ovoj akciji, a cilj nam je osigurati konkretnu podršku roditeljima u odgoju najmlađe djece kroz nove i postojeće servise koji će se unaprijediti zahvaljujući sredstvima prikupljenim kroz akciju", rekla je, ističući kako su u sve tri kampanje dobili veliku potporu agencija Lowe Digitel i Premisa, brojnih građana, vodećih hrvatskih tvrtki, medija, glazbenika, sportaša i osoba iz javnog života.

### "Dajmo da čuju" – najveći humanitarni projekt u Hrvatskoj

Treba podsjetiti kako je na senzibiliranje javnosti snažno utjecajala akcija iz 2001. godine "Dajmo da čuju". Bio je to prvi i dosad najveći humanitarni projekt nakon Domovinskoga rata. Kako nam je rekla jedna od glavnih



kordinatorica akcije Andreja Pavlović, akcija je uspjela mobilizirati cijelu Hrvatsku na do tada neviđen način. Tijekom trajanja akcije na telefonskom broju za doniranje zabilježeno je 1 590 849 poziva, što znači da je u prosjeku svaki korisnik telefona u Hrvatskoj nazvao barem jednom. Isto tako, putem žiro-računa primljene su donacije velikih tvrtki kao i donacije dječjih vrtića, udruga umirovljenika, školskih razreda, Vojnog ordinarijata, Zbornog područja, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, Caritasa, Udruga gluhih i nagluhih u pojedinim županijama, invalida i udruga iz Domovinskoga rata, Crvenog križa, udruga studenata, slijepih, sindikata, političkih stranaka, vatrogasnih saveza, samostana, grupa umirovljenika, vjerskih zajednica i brojnih građana. Akcijom je prikupljeno 17 milijuna kuna, što je bilo više nego dovoljno za kupnju umjetnih pužnica, nabavu aparata za novorođenčad i provedbu specijalističkih pregleda. Umjetna pužnica se ugrađuje kirurškim putem i gluhoonijem djeci omogućava slušanje zvukova. Akcija je bila svojevrsan nastavak humanitarne akcije Ministarstva hrvatskih branitelja iz Domovinskoga rata, "Anamarija u svijetu zvukova". Nositelji akcije su osim Ministarstva hrvatskih branitelja, bili HRT, HT, EPH i Narodni radio.

#### Hrvatska javnost najosjetljivija na zdravstvene i humanitarne programe

Primjeri iz udruge Krijesnica i Zaklade Ana Rukavina pokazuju da su potrebe u našem zdravstvu goleme i da unatoč dobroj volji mnogih građana, tvrtki i institucija, prikupljena sredstva još uvijek nisu dovoljna. Prema riječima Zorana Cipeka iz udruge Krijesnica, ta je Udruga **za pomoć djeci i obiteljima suočenim s malignim bolestima osnovana 2000. godine. Udruga, među ostalim. sufinancira roditelje pri kupnji lijekova i citostatika, organizira i financira psihoterapijske tretmane, pomaže u opremanju onkološkog odjela, daje novčanu pomoć obitelji koja sahranjuje svoje dijete... Samo na to dosad je utrošeno oko 1,5 milijun kuna. Uz to, Udruga se skrbi o smještaju obitelji koje ne žive u Zagrebu, edukaciji roditelja o malignim bolestima i mnogo toga drugog. Cipek kaže da su uz pomoć medija uspjeli senzibilirati javnost o potrebama udruge, no, na žalost, nikada neće moći reći da je to što su dobili – dovoljno. Na odjel onkologije gotovo svakodnevno stižu novi mali pacijenti, a dovoljno je da se pojavi jedno dijete koje treba lijek ili citostatik koji HZZO neće platiti i Krijesnica mora prikupiti novih 10.000 eura. "Vrlo smo zadovoljni odazivom javnosti i dobrom voljom 'običnih' ljudi da pomognu, no istovremeno dio problema oboljele djece i njihovih obitelji i dalje je prisutan. Bez dobre volje zakonodavstva i institucija nisu mogući bitni pomoci na bolje", kaže Cipek, ističući kako su najveći sponzori građani koji su akcijom "Donacija godine" Zagrebačke banke i projekta HRT-a "Derby", najviše pomogli Krijesnici. "Nemoguće je navesti sve fizičke osobe koji su naši donatori no moramo istaknuti radnike STSI-a koji prema inicijativi gospođe Borke Puljić, redovito, svaki mjesec, odvajaju od svojih plaća i pomažu Krijesnici već više od godine dana", rekao je uz zahvalu Cipek, te dodao kako mora spomenuti i Zagrebačku Banku, HRT, agenciju Premisa, T-com, INA-u, Pro-sport 98, Cromos-smole, Grad Zagreb, Vladu RH, Ministarstvo zdravstva te Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.**

#### Zahvaljujući Zakladi Ana Rukavina otvara se Hrvatska banka matičnih stanica

Vrlo slično je i sa zakladom čije je osnivanje pokrenula prerana smrt mlade novinark Vjesnika Ane Rukavine. Rukavina je, podsjećamo, javnost dirnula pismom u kojem objašnjava da je oboljela od leukemije i kako u Hrvatskoj nema banke koštane srži kojom bi se mnogim oboljelim pružila nada za izliječenje. Kako nam je rekla novinarka Vjesnika Marijana Matković koja aktivno sudjeluje u osnivanju Zaklade, sve uplate do formalnog osnivanja Zaklade usmjeravaju se na (pod)račun pri Hrvatskoj udruzi leukemija i limfomi, a prema zadnjim službenim informacijama prikupljeno je oko 2,5 od potrebnih 7,5 milijuna kuna. Sav taj novac namijenjen je za financiranje registra potencijalnih darivatelja koštane srži, odnosno za financiranje banke matičnih stanica. Sada ima blizu 4000 darivatelja, pa će na Anin rođendan, 28. ožujka, na Rebru biti otvorena i hrvatska banka matičnih stanica. Novac se skuplja dobrovoljnim uplatama građana ili tvrtki na račun Zaklade pri udruzi leukemija i limfomi (2340009-1110047114), telefonskim pozivima na 060-585-024, te prodajom bedževa sa znakom Zaklade, kalendara ili dobrotvornom prodajom drugih proizvoda koje pojedinci ili tvrtke doniraju Zakladi. Vađenje krvi i akcije u kojima se građane potiče na doniranje koštane srži ili novca za Zakladu počeli smo organizirati u svim većim hrvatskim gradovima. Dogovoreno je da koncert koji je održan u prosincu, a

kojim smo htjeli obilježiti početak rada Zaklade i promovirati ideju postane tradicionalan. "Cilj je – opet, i uvijek! – podsjetiti na Aninu rečenicu 'Želim život' i na to da darivanjem dviju epruveta krvi, ili samo desetak kuna, možemo pomoći da se spasi nečiji život", naglasila je Matković.

## Zakon o europskim zakladama

### Omogućavanje prekogranične filantropije

## Zakon o europskim zakladama\*

**Piše: dr. Núñez Ruiz, voditeljica Odsjeka na Akademiji europskog prava**

Novi događaji, kao na primjer povećanje Europske unije, stvorili su potrebu ponovnog ispitivanja budućih prioriteta u društvu, pa je s tim u vezi Europska komisija pokrenula novo javno savjetovanje o problemu zaklada, kako bi preispitala neke prioritete i aktivnosti. Pitanja koja se preispituju uključuju izvedivost i pokretanje niza inicijativa na području prava društava, među njima i pitanje Zakona o europskim zakladama.

**\*članak preuzet iz: SEAL, Social Economy and Law, ljeta 2006., Vol.8., No.8.**

Čini se da se nakon 30 godina stagnacije pojavilo važno pitanje u području europskog prava i društava: Trebamo li Zakon o europskim zakladama ili posebnu koordinaciju zaklada u Europskoj uniji? To pitanje dovodi do drugih važnijih pitanja poput: Je li Europa svjesna izazova i problema zaklada? Je li se za njih čulo u europskom kontekstu? Jesu li zaklade uspjele skrenuti pažnju europskih institucija na svoje posebnosti i probleme na unutarnjem tržištu?

### Pitanje prekograničnog poreza

Nedavno se dogodio val revizija nacionalnog zakonodavstva na različitim vrstama zaklada i njihovim poreznim položajima. Međutim, različiti nacionalni porezni režimi ostaju, a neusklađenost prekograničnih elemenata prisiljava nas da razmišljamo o izazovima s kojima su zaklade pri svojem radu suočene diljem Europe: Imaju li države članice zajednički pristup kod određivanja kriterija od općeg interesa za sustav poreznih olakšica? Imaju li države članice sustav registracije za strane zaklade? Oporezuju li države članice strane zaklade kojima se ne upravlja i koje se nadziru u skladu s nacionalnim postupcima na jednak način? Može li zaklada djelomice ili u potpunosti vršiti aktivnosti izvan svojeg državnog teritorija bez gubljenja povlastice poreznih olakšica? Jesu li donacije za domaće zaklade koje provode projekte i aktivnosti u inozemstvu tretirane na isti način, imajući korist od istih povlastica kao donacije za djelovanje zaklade isključivo unutar državnog teritorija? Moraju li od državnih poreznih vlasti zatražiti posebno dopuštenje pod istim postupkom?

Što se tiče poreznog tretiranja donatora, u većini država članica EU uveden je integralni sustav poreznih olakšica. I pojedinačni i korporacijski donatori imaju pravo tražiti poreznu olakšicu, s nekim razlikama vezanima uz ograničenja iznosa odbitka i s mogućnosti da se rasporedi kroz nekoliko godina. No primjenjuje li se sustav jednako na donatore rezidente i donatore nerezidente? Može li se donacija koju je rezident uputio nerezidentnoj zakladi iskoristiti za umanjenje poreza na dohodak? Može li strani donator s prihodom na državnom teritoriju dobiti porezne povlastice kada donira domaćoj zakladi?

U Šestoju smjernici o porezu na dodanu vrijednost postoji odredba za smanjenje ili izuzeće udruga koje djeluju za opći interes.

To se ne primjenjuje na isti način u svim državama članicama, na što se sada već dulje vrijeme tuže zaklade, koje bi voljele imati koristi od tih posebnih uredbi uvedenih u europskom pravnom okviru.

### **Priznavanje zaklada na europskoj razini**

Izgleda da državne pravne reforme ne rješavaju stvarne probleme zaklada s prekograničnim i stranim elementima. Ti bi se problemi trebali rješavati na europskoj razini. Čak i ako ne postoji zajednički koncept "zaklada", postoji zajedničko stajalište o značajnoj ulozi ovog "pothvata socijalne ekonomije" u sadašnjem kretanju prema "promijenjenoj i boljoj Europi". Ovo veće priznanje njihove uloge u gospodarstvu i uloge kao izvora poduzetništva i zapošljavanja sa značajnim utjecajem na društvena, gospodarska i kulturna područja s doprinosom boljem životu i radnim uvjetima u Europi, savršeno pristaje u Lisabonsku strategiju koja teži gospodarskoj, društvenoj i ekološkoj obnovi u EU.

### ***Stvarni problemi zaklada s prekograničnim elementima trebaju se***

#### ***rješavati na europskoj razini***

Kako bi se suočili s tim izazovom, ključno je razviti politiku povećanja prosperiteta, uključujući mjere na različitim stupnjevima.<sup>8</sup> Zbog uloge i društvenog utjecaja zaklada u odnosu na stvaranje radnih mjesta i dugoročan održivi porast, ključna je snažna potpora Europske komisije.

Koji je najbolji način postupanja – i koji su zakonski mogući načini postupanja? Europsko usklađivanje nacionalnih sustava, zamjena postupka priznavanja s postupkom ovlaštenja radi ostvarivanja koristi od povlastica? Postoji li mogućnost usklađivanja postupka za dobivanje poreznih povlastica i kriterija koji su doveli do porezne olakšice? Postoji li mogućnost usklađivanja poreznih režima komercijalnih djelatnosti zaklada? Bi li europski režim zaklada bio bolji za zaklade s prekograničnim elementima? To su također važna pitanja.

### **Inicijative Europske komisije**

Prije deset godina Europska je komisija predložila Europski zakon za niz pravnih instrumenata. Napori su bili uglavnom fokusirani na ostvarivanje Zakona o europskom dioničkom društvu (*Societas Europaea Statute*), koji je dovršen usvajanjem europske okvirne odluke 2003. godine.<sup>9</sup> Europska komisija uspostavila je Stručnu skupinu za pravo društava, koja je sastavila detaljno zaključno izvješće<sup>10</sup> na područjima koja je trebalo ojačati u EU. Kako bi se poboljšao razvoj europske zakonske forme za zaklade, u izvještaju je predložena izrada modela zakona. Komisija je iskazala aktivnu potporu za prijedloge za europsku potrošačku zadrugu i druge EU zakonske forme za poduzeća u Akcijskom planu "Modernizacija prava društva i poboljšanje upravljanja poduzećem u Europskoj Uniji – plan napretka".<sup>11</sup> Većina odgovora od 2002.-2003. na EU savjetovanjima na području prava društva dokazala je da će europska zakonska forma za zaklade poboljšati njihove prekogranične aktivnosti, kao i aktivnosti vlasnika fonda, te će dati novi dobrovoljni instrument za suradnju između drugih vrsta vlasnika fonda i zaklada. Ukratko, potreba za europskim instrumentom bila je očigledna, te je stoga predviđena studija provedivosti Zakona o europskim

<sup>8</sup> Grupa visokih predstavnika, koju je osnovala Europska komisija, u studenom 2004. objavila je na čelu s Wim Kok izvještaj u kojem određuje mjere koje zajedno oblikuju dosljednu strategiju koja će omogućiti da europsko gospodarstvo ostvari ciljeve i planove Lisabonske strategije.

<sup>9</sup> Statut europskog trgovačkog društva usvojen je 2001.: Uredba vijeća 2001/21 57/EZ od 8. listopada 2001. o Zakonu o europskom trgovačkom društvu (SE) i Direktiva 2001/86/CE od 8. listopada 2001. dopuna Zakonu o europskom trgovačkom društvu s obzirom na uključivanje zaposlenika.

<sup>10</sup> Zaključno izvješće Stručne skupine za pravo društava, kojom je predsjedao Jaap Winter, fokusirano na upravljanje poduzećem u EU i osuvremenjivanju Europskog prava društava. Predstavljen je 4. studenog 2002.

<sup>11</sup> COM (2003) 284 konačna verzija 21. svibnja 2003., radni dokument DG Internal Market, objavljen 15. studenog 2003.

zakladama. Danas, i pod drugačijim okolnostima u usporedbi s 2003. godinom, budući prioriteti moraju se ponovno analizirati kako bi ispunili ciljeve Akcijskog plana za pravo trgovačkih društava i poboljšali konkurentnost EU tvrtki.

Očigledno je da različitosti uredbi zaklada na nacionalnoj razini pokazuju da postoje mnoge prepreke za zaklade i osnivače fondova koji imaju namjeru djelovati u proširenoj Europskoj uniji. U skladu s tim trendom nema sumnje da postoji stvarna potreba za zajedničkim pristupom na razini Europske unije, kako bi se potaklo međusobno usklađivanje nacionalnih zakonodavstava. Može se zaključiti da Europska unija ima jasnu ulogu u tom postupku.

### **Seminar o europskom okviru za zaklade**

Akademija europskog prava, osnovana u Trieru u Njemačkoj, i Europski zakladni centar organiziraju seminar o europskom okviru za zaklade. Seminar će se održati u Bruxellesu 14. rujna 2006.

Ciljani sudionici seminara sastojat će se od odvjetnika u privatnoj praksi, unutarnjih savjetnika, poreznih odvjetnika i savjetnika, predstavnika zaklada od javnog interesa, pojedinačnih i institucionalnih donatora te državnih službenika i akademika.

### **Povod: Akcijski plan**

U skladu s Lisabonskom strategijom, Akcijski plan 2003. za upravljanje poduzećima usredotočen je na mjere jačanja unutarnjeg tržišta i osiguravanje integralnog, dinamičkog i fleksibilnog okvira za pravo društava i upravljanje poduzećima u Europi. U Akcijskom planu je navedeno: "S obzirom na mogući razvoj prijedloga Uredbe o europskim zakladama, prije odluke o predaji prijedloga, Komisija namjerava provesti istraživanje usmjereno na procjenu provedivosti takvog zakona", najkasnije do 2006. Novi događaji, kao na primjer povećanje Europske unije, stvorili su potrebu ponovnog ispitivanja budućih prioriteta utvrđenih u Akcijskom planu za poboljšavanje konkurentnosti europskih poduzeća. S tim je ciljem Europska komisija pokrenula novo javno savjetovanje o problemu, kako bi preispitala neke prioritete i aktivnosti Akcijskog plana 2003. Pitanja koja se preispituju uključuju izvedivost i pokretanje niza inicijativa na području prava društava, među njima i pitanje Zakona o europskim zakladama.

### **Predmet seminara**

Na ovom će se seminaru raspravljati o mogućnosti uvođenja Europske uredbe o zakladama. Raspravljat će se o mnogim temama, uključujući:

- Koje su prepreke djelovanja zaklade izvan granica? Kako europski pravni instrument može poboljšati njihovu situaciju?
- Uživaju li zaklade slobodu osnivanja i kretanja kapitala na unutarnjem tržištu? Odstupaju li državni porezni propisi s obzirom na zaklade i njihove donatore u državama članicama EU od odredbi Povelje Europske komisije?
- Postoji li potpora za pravni instrument za zaklade na europskoj razini? Kako će izvještaj Stručne skupine za pravo društava od studenog 2002. i Akcijski plan komisije iz svibnja 2003., kao i EU savjetovanje održano između 2005. i 2006. o Akcijskom planu 2003, biti referentne točke za budući prijedlog za Zakon o europskim zakladama?
- Koji su današnji trendovi na državnoj razini u vezi zakonodavstva o zakladama od javnog interesa? Što se još može učiniti za poboljšanje međunarodne radne okoline za zaklade?

Za daljnje informacije molimo kontaktirajte: **Hanna Surmatz**, Legal Counsel, European Foundation Centre.

Tel.: (32 2) 512-8938

E-mail; [h.surmatz@efc.be](mailto:h.surmatz@efc.be)

Web: [www.efc.be](http://www.efc.be)

### **Pravne i fiskalne aktivnosti Europskog zakladnog centra**

U vezi s tim trebalo bi istaknuti izvrstan rad Europskog zakladnog centra i njegove pravne i fiskalne radne grupe o pitanjima i problemima zaklada. Već 2003., kao odgovor na studiju Europske komisije o provedivosti Zakona o europskim zakladama, oblikovali su radnu verziju Zakona o zakladama od javnog interesa<sup>12</sup> u Europi, kao dio projekta "Poboljšanje pravne okoline za neovisne vlasnike fondova u Europi". Ta je radna verzija zakona predviđena kao osnova za unaprijeđenu pravnu i fiskalnu radnu okolinu za zaklade u Europi, te kao potpora za razvoj europskog okvira za zaklade. Europski zakladni centar (EFC) je 2005., kao dio istog projekta, sastavio radnu verziju Prijedloga za Uredbu europskog zakona o zakladama. Taj prijedlog izlaže temeljne elemente za potencijalnu novu komplementarnu zakonsku formu europske zaklade. Njihov je prijedlog "neobvezatan i dodatni instrument, koji bi aktivni vlasnika fonda i zaklade mogli koristiti u više država članica EU umjesto uvođenja nekoliko zaklada prema državnim zakonima u različitim zemljama Europske unije".

### **Seminar Akademije europskog prava i Europskog zakladnog centra**

Akademija europskog prava (ERA) – osnovana 1992. kao rezultat inicijative Europskog Parlamenta za povećanje svijesti o Europskom zakonu među odvjetnicima diljem EU, te kako bi otvorila forum za Europsku pravnu debatu – pratila je te događaje kao dio svoje sveukupne misije. I sama organizirana prema zakonskoj formi za zaklade sa sjedištem u Trieru u Njemačkoj, ERA je s praktičnog stajališta upoznala određene probleme i izazove zaklada s prekograničnim aktivnostima na unutarnjem tržištu. Zbog toga ERA u suradnji s EFC-om planira seminar o mogućnosti nove inicijative za Europsku uredbu o zakladama, koja će se održati u Bruxellesu 14. rujna 2006. (vidjeti kućicu).

### **Zaključak**

Problem je trenutačno na dnevnom redu Europske komisije. Sada je obveza zaklada prihvatiti izazov i voditi debatu. Pozitivan rezultat ovog novog pokušaja ovisit će o nama kao akterima u postupku savjetovanja, ali i na seminaru na koji će biti pozvani stručnjaci iz Europske komisije te iz privatnog i javnog sektora.

**Dr. Nuñez Ruiz** je voditeljica odsjeka na Akademiji europskog prava, osnovanoj u Trieru u Njemačkoj i odgovorna je za pitanja oporezivanja i prava društava.

Tel.: (49 651) 93737-35

Fax:(49 651)93737-90

E-mail: [pnunez@era.int](mailto:pnunez@era.int)

Web: [www.era.int](http://www.era.int)

### **Svjetlost i sjene u organiziranoj filantropiji**

---

<sup>12</sup> Također i reakcija na preporuku u zaključnom izvješću Grupe visokih predstavnika stručnjaka od 2002. "Prijedlog za Uredbu europskog zakona o zakladama", Europski zakladni centar, Bruxelles, siječanj 2005., verzija 16.

**Piše: Michael Lerner\***

Svrha proučavanja sjena filantropije je pomoći nam da budemo bolji filantropi. Carl Jung nam je pomogao shvatiti da samo istraživanjem i sažimanjem zasjenjenih dimenzija naše psihe možemo dati svoj najsnažniji i najznačajniji doprinos.

Istinska filantropija jedna je od najtemeljnijih ljudskih vrlina. Riječ *filantropija* u engleski je jezik posuđena iz grčkoga da bi iskazala istinsku ljubav prema čovječanstvu. Krista se u ranom engleskom korištenju pojma nazivalo "Velikim Filantropom". Filantropija u svojem izvornom značenju nije nužno povezana s novcem.

### **Maimonid i stupnjevi davanja**

Tamo gdje se novac smatrao dijelom istinske filantropije, velike su tradicije pomno istraživale što je potrebno da bi financijski dar bio duhovno određen. Općenito, istinska je filantropija uključivala davanje pravoga dara pravoj osobi u pravo vrijeme i na pravi način. Takvo što se smatralo velikim duhovnim umijećem.

Maimonid, veliki židovski filozof iz XII. stoljeća, naveo je u *Mishne Tori* osam razina darivanja. Najviša je bila pomoći nekome tako da mu se dade posao s kojim bi sâm mogao privređivati za život. Nakon toga dolazi darivanje potrebitih na način da primatelj ne zna od koga dar potječe, a darovatelj ne zna tko je primatelj. Ispod toga je dar kod kojega darovatelj zna koga dariva, ali primatelj ne zna tko je darovatelj. Zatim dolazi dar gdje i darovatelj i primatelj znaju tko je onaj drugi. Potom dolazi slučaj u kojem darovatelj uručuje dar vlastitom rukom. Nakon toga dolazi slučaj gdje darovatelj dariva nakon što je tako zamoljen. Slijedi slučaj u kojem darovatelj daje manje nego što može. Najniži oblik darivanja je onaj koji se vrši mrzovoljno.

Ova izvorna značenja filantropije vrijedi razmotriti jer, gledano kroz njih, najveći dio organizirane filantropije prekriva duhovna sjena. Rijetke su zaklade koje anonimno doniraju sredstva. Zaklade se rijetko uzdižu iznad Maimonidova četvrtog stupnja filantropije. Milosrđe – koje je Maimonidu bilo najvažnije – smatra sa najnižim, a ne najvišim oblikom darivanja u organiziranoj filantropiji.

### **Filantropija koja mijenja sustave**

Paul Ylvisaker, jedan od najuglednijih mislilaca u području američke filantropije, jednom je prigodom ustvrdio da postoje tri vrste filantropije: milosrdna, pokroviteljska i ona koja mijenja sustave. Većina profinjanih financijera u potpunosti zazire od milosrđa. Smatraju razumnim, u različitim omjerima, pokroviteljstvo umjetnosti i obrazovanja te razne vrste nagrada. Ali njihovo je poslanje filantropija koja mijenja sustave – filantropija čiji je cilj promijeniti način djelovanja društvenih sustava.

Postoje dobri razlozi zašto se unutar organizirane filantropije milosrđe smanjilo, a razvila filantropija čiji je cilj promjena sustava. U svijetu u kojem zaraćene birokracije uvelike određuju položaj čovjeka, upuštanje u takve birokratske bitke prijeko je potrebno za ostvarivanje boljih životnih uvjeta. Ali da bi bila hvalevrijedna, filantropija koja mijenja sustave mora biti dovoljno uspješna – u protivnom bi novac bilo bolje utrošiti na poboljšanje životnih uvjeta stvarnih ljudi. Kako ćemo vrednovati golema financijska sredstva utrošena na ovu vrstu filantropije, a koja nikada nigdje ne dospiju, kada bi ista sredstva, spretno utrošena na pokroviteljstva (stipendije za siromašnu djecu, na primjer), imala snažan utjecaj na čovjeka i društvo? Neučinkovita filantropija koja mijenja sustave predstavlja golemo rasipanje sredstava i opravdano je trebamo smatrati dijelom sjene filantropije.

\* **Michael Lerner** je predsjednik i osnivač *Commonweala*, instituta za istraživanje zdravlja i ekologije u Bolinasu u Kaliforniji. Također je predsjednik Zaklade Jennifer Altman i Zaklade Barbare Smith te autor zbirke eseja *Promatrani dar: Razmišljanja o filantropiji i civilizaciji* (eng. *A Gift Observed: Reflections on philanthropy and civilization*).

e-pošta: [ralerneno8@gmail.com](mailto:ralerneno8@gmail.com)

Iza vrijednosno neutralne tehničke perspektive, konzervativna revolucija je nesporno najveće postignuće filantropije koja mijenja sustave u suvremenoj povijesti. Je li to tamna, zasjenjena strana američke filantropije, ili sjajno svjetlo filantropskog postignuća za

Dok promatramo političku stranu filantropije koja mijenja sustave, suočavamo se s jednim od temeljnih pitanja: Što podrazumijevamo pod tamnom stranom filantropije? Na primjer, Reaganova revolucija, koja je u SAD-u vratila na vlast konzervativce, bila je velikim dijelom izmišljena i podupirana od nekolicine konzervativnih zaklada. Iz vrijednosno neutralne tehničke perspektive, konzervativna je revolucija nesporno najveće postignuće filantropije koja mijenja sustave u suvremenoj povijesti. Je li to tamna, zasjenjena strana američke filantropije, ili sjajno svjetlo filantropskog postignuća za promjenu sustava? Odgovor na to pitanje ovisi, naravno, o našem sustavu vrijednosti.

### Filantropska utrka u naoružanju

Moramo također priznati da se filantropija koja mijenja sustave ne događa u društvenom vakuumu. Konkurentne inicijative za promjenu sustava u SAD-u zaglavile su u utrci za naoružanjem u kojoj napredni i konzervativni financijeri troše najveća sredstva do sada, šireći tako političku utrku u naoružanju na filantropsko tlo. Da parafraziram Clausewitza, takva vrsta filantropije koja mijenja sustave često je produžetak drugih političkih sredstava. To, također, predstavlja zasjenjenu stranu filantropije.

Drugi financijeri usmjereni na mijenjanje sustava uspijevaju smanjiti razmjere takve utrke u naoružanju usmjeravajući se na probleme civilnog društva koji nisu na izravnoj liniji političke vatre. Velik dio pozitivnih aktivnosti zaklada usmjerenih na mijenjanje sustava izvršene su na području zdravlja i pravosudne zaštite okoliša, ljudskih prava, prava žena, obrazovanja, ekologije te niza drugih pitanja.

No i ovdje se pojavljuje tamna strana filantropije. Velike zaklade s poduzetnim voditeljima programa katkad nanose štetu čitavim poljima rada pogrešno usmjerenim inicijativama zaklada. Zaklada može uvijek pronaći plaćenike iz nevladinih organizacija koji će obavljati njezina donatorska nadmetanja, čak i po cijenu često osjetljivih ekosustava dobrog poslovanja koje se obavlja na terenu. Češći rezultat filantropije koja mijenja sustave i koja je usmjerena na zaklade očituje se u njezinim slabim postignućima. Takvo rasipanje rijetkih sredstava također predstavlja tamnu sjenu nad filantropijom.

Najtamnije lice filantropije je stupanj do kojega se, za vlastitu korist, zloupotrebljavaju zakoni koji reguliraju i upravljaju zakladama. Ta je zloraba stvarna i dovoljno česta da zahtijeva stalni nadzor vlada i poboljšanje zakona i njihove provedbe. No ovdje se nećemo baviti tom problematikom.

### Duhovno preživljavanje financijera

Što je s osobnim iskustvima primatelja i davatelja? Ako upitate predanog vođu neprofitne organizacije što ga najviše brine kod zaklada, popis često počinje s *arogancijom* davatelja financijskih potpora. Davatelji potpora sebe često smatraju elitom s položajem koji nije zaslužen ni mudročću ni iskustvom.

Otrovno sjeme arogancije nije jedini trovatelj koji prijete dušama financijera. Postoji golema razlika između istinskog filantropskog čina davanja drugima vlastite svojine s mudročću i vještinom i, s druge strane,

unajmljivanja nekoga da uruči tuđi novac na načine koji nisu uvijek obazrivi ili spretni. Mnogi pažljivi financijeri smatraju da je njihov rad u osnovi duhovno nagrizaćući. Kako duhovno preživjeti dugotrajnu začaranost u raskošnom okružju filantropije, pitanje je s kojim se bore mnogi pažljivi financijeri.

Postoje neki sretnici koji istinski uživaju u svojim zakladnim poslovima. Od njih ćete čuti da se osjećaju privilegiranim što su plaćeni da pruže potporu divnim ljudima koji obavljaju častan posao. Zahvalni su što im je pružena prilika da upoznaju takve zanimljive ljude. Njima je stalo do primatelja potpora. Sretni su što im se pružila ta mogućnost. S razlogom im je drago što su napustili hladnoću neprofitnog rada i što imaju dobro plaćen posao i mnoge druge povlastice. To je zapravo jedna od psihološki najzdravijih prilagodbi na zagonetku preživljavanja u filantropiji – priznati, sa svom poniznošću, da je u usporedbi s ostalima ovo dobar posao.

Smatrati samoga sebe vrhunskim strategom na području filantropskog rada je druga, katkad uspješna, prilagodba na rad u zakladi. Ali ta prilagodba često ima i ozbiljnu tamnu stranu. Rijetki su samozvani zakladni stratezi koji zaslužuju položaj vođe nadležnog za raspoređivanje neprofitnih sredstava s ciljem rješavanja velikih društvenih problema. Filantropija je prepuna priča o samozvanim stratezima čije strategije ne samo da nisu uspjele, nego su katkad i naudile njihovu radu.

Filantropija je katkad najteža upravo onim pojedincima koji su u njoj najbolji – koji su proveli godine u rovovima neprofitnih organizacija kao aktivisti, koji su prepoznati kao istinski vođe u svojem radu, i koji su ušli u filantropiju da bi pomogli prenijeti sredstva tamo gdje će ona najviše koristiti. Ali ti su ljudi često opterećeni razdvojenošću od svojih kolega koja dolazi s moći te razdvojenošću od izravnog rada koja dolazi s poslom financijera.

Najveća sjena u organiziranoj filantropiji leži u činjenici da država s najsnažnijom uspostavom filantropije ima najlošije rezultate među industrijskim državama s obzirom na zdravstvo, obrazovanje i druge temeljne službe usmjerene ka

### **Promatranje čitavog hranidbenog lanca zaklada**

Do sada smo se bavili tamnom stranom posla u zakladi u svojstvu plaćenog "filantropoida". Zapravo, psihološka tamna strana filantropije može se pronaći duž cijeloga hranidbenog lanca zaklade.

Osnivači zaklada često su u psihološki najzdravijem položaju u tom hranidbenom lancu – ako daju od sebe s pravim namjerama i sa stvarnom mudrošću u načinu uspostave svoje zaklade. Ali oni se suočavaju s vlastitim izazovima, obično povezanim s psihološkom cijenom koju su platili za takvu financijsku uspješnost.

Obiteljski članovi uprave često su u težem položaju. Odrasli su s otrovnošću naslijeđenog bogatstva koje teško može preživjeti samo od sebe. Pristupanje odboru obiteljske zaklade suočava ih s pitanjima vlastita samopoštovanja i osjećaja mjerodavnosti s obiteljskom dinamikom usmjerenom na novac i s prisutnošću plaćenog osoblja koje obitelj često smatra sposobnijim za donošenja financijskih odluka od obiteljskih članova uprave.



Predsjednica zaklade suočava se s velikim psihološkim opasnostima, počevši s psihičkom nadmenošću. Ona je okružena auroj moći i utjecaja. Ljudi plešu oko nje i udovoljavaju njezinim zahtjevima. Unutar zaklade, poteškoće upravljanja odborom su goleme. Zatim se predsjednica mora nositi s voditeljima programa koji imaju probleme s predsjednicom koji nalikuju njezinim problemima s odborom. Predsjednička je uloga često usamljena, izolirana između dinamike kadra i dinamike odbora.

Voditeljica programa može osjećati zahvalnost prema predsjednici jer ju je zaštitila od dinamike odbora, kao i zato jer predsjednica zna kako rasporediti ovlasti za rad na programu. Suprotno tomu, vrlo je teško surađivati s predsjednicom koja se neprekidno miješa u područje voditelja programa. Najveći psihološki izazov postavljen pred voditelje programa obično dolazi iz rada s tražiteljima i primateljima potpora. Voditeljica programa je ta koja mora reći ne, koja od deset kandidata mora razočarati njih devet. Štoviše, nijedan mogući primatelj potpore ne može s njom biti potpuno iskren jer sredstva i programi ovise o stjecanju njezine naklonosti i dobrog mišljenja, pa makar i laskanjem i dodvoravanjem.

Tražitelj ili primatelj potpore ipak se nalazi u najtežoj situaciji. Za većinu ljudi u neprofitnom svijetu traženje potpore vrlo je tjeskoban postupak. U neprofitnom sektoru koje počiva na zakonu jačega, postoji mali broj primatelja potpore koji, zbog stvarnih ili pretpostavljenih dotadašnjih postignuća, djelomično uspiju prevladati tjeskobu. Ali čak i najuspješniji tražitelji potpore žive na jednogodišnjim do trogodišnjim ugovorima o potpori.

Ovdje smo slikovito opisali psihološke izazove rada u filantropskom hranidbenom lancu. Tamna strana svake od ovih uloga je stvarna. No u zaključku ćemo se vratiti većim dimenzijama sjena u filantropiji.

### **Najveća od svih sjena**

Najveća sjena u organiziranoj filantropiji počiva u činjenici da država s najsnažnijom uspostavom filantropije ima najlošije rezultate među industrijskim državama s obzirom na zdravstvo, obrazovanje i druge temeljne službe usmjerene ka građanima. SAD popularno predvodi industrijski svijet u kriminalnom nasilju, uhićenjima i drugim pokazateljima društvenih boljki. Rastuća nejednakost u raspodjeli dohotka u središtu je problema. "Tijekom 35 godina, porast nadnica i plaća u srednjoj raspodjeli dohotka iznosio je 11%", piše Clive Crook. "Porast nadnica i plaća na vrhu raspodjele dohotka iznosio je 617%.

Povijesno gledano, najveći dio američke filantropije podupire ideje koje služe moćnoj eliti. Čak i u sektoru socijalne skrbi nedavne analize pokazuju da ne postoji čisti prijenos prihoda s bogatih na siromašne. To je točno u smislu međunarodnog, ali i nacionalnog doniranja sredstava. Ukratko, ako sagledamo ukupan utjecaj uspostave filantropije na američko civilno društvo, tada su podaci koji tvrde da obični Amerikanci imaju korist od velikih poreznih povlastica koje se pružaju bogatima za osnivanje zaklada, u najboljem slučaju, sporni.

Ako je filantropiju najbolje promatrati, kao što su predložili vodeći sociolozi, u ulozi "ublaživača kapitalizma", može se tvrditi da njezini negativni učinci sežu izvan recikliranja bogatstva radi udovoljavanja interesima moćne elite. Netko bi također mogao reći da filantropija mami najbolje i najpametnije pojedince koji teže služiti čovječanstvu izvan javnih službi, a bliže ovom šarenilu neprofitnih poduzeća koja rijetko postižu kritičnu masu u smislu stvarnih društvenih promjena. Oni koji bi inače mogli surađivati na postizanju općega društvenog dogovora prema kojemu demokracija treba služiti najboljim interesima čitave zajednice, umjesto toga trate svoj život na raspršene ideje s kojima se mogu dobiti mnoge bitke, ali je rat općenito izgubljen.

Stanley Katz, jedan od najboljih analitičara američke filantropije, nezaboravno je izjavio, govoreći o promicanju filantropije u Istočnoj Europi, da je bilo teško preporučiti te institucije drugome dijelu svijeta kada nismo sigurni jesu li bile korisne na

## Izvan SAD-a

Što je s filantropijom u Europi i ostatku svijeta? Budući da radim u Americi, moja je upućenost ograničena. Rien van Gendt divno je pisao o snagama i slabostima europske filantropije, koja je, kako navodi, manjega opsega, manje profesionalizirana i više regionalno usmjerena nego što je to slučaj s američkom filantropijom. Druga strana medalje je to što europski davatelji potpora rade u okružju u kojemu već desetljećima vlada snažniji društveni sporazum između vlada i njihovih građana. U Europi se grabežljivost globalizacije u utrci prema dnu suzbija mnogo revnije nego u SAD-u. Isto tako, Europljani su mnogo više nego Amerikanci posvećeni jačanju globalnih institucija u cilju rješavanja problema zdravlja, okoliša, mira i pravosuđa. Stanley Katz, jedan od najboljih analitičara američke filantropije, nezaboravno je izjavio, govoreći o promicanju filantropije u Istočnoj Europi, da je bilo teško preporučiti te institucije drugome dijelu svijeta kada nismo sigurni jesu li bile korisne na domaćem terenu.

## SAD bez filantropskih institucija?

No ipak ne možemo isključiti sljedeću mogućnost: kada bi filantropske institucije u SAD-u iznenada nestale ili krajnje oslabile, američko bi se društvo možda našlo u situaciji goroj nego što je sada. Nedavni napadi na neovisnost zaklada od političkog prava naizgled su se temeljili na analizi prema kojoj ove institucije predstavljaju jedan od posljednjih uznemirujućih izvora neovisne moći u državi. Sustav koji je upravljao izvršnim, zakonodavnim i pravosudnim ograncima vlade već neko vrijeme pokazuje nestrpljivost da zavlada i filantropijom.

To je ironično, budući da je, kao što smo istaknuli na početku, jedina istinski velika društvena reforma pod pokroviteljstvom zaklada u posljednjih pedeset godina u SAD-u bila Reaganova revolucija, koju je u velikoj mjeri planirala i izvršila relativno malena i vrlo vješta skupina konzervativnih zaklada.

## Značaj svjetlosti

Ovo bismo razmatranje tamne strane filantropije trebali završiti tamo gdje smo ga i započeli, s ponovnim potvrđivanjem temeljnog značenja svjetlosti u filantropiji. Tijekom proteklih pedesetak godina bili smo svjedoci prave eksplozije organizacija civilnog društva u državama diljem svijeta. Organizacije civilnoga društva nastale su kao glavna protuteža vladi, privatnom sektoru, vjerskim organizacijama i medijima. U vrijeme kada korporacije sve više vladaju svijetom, kada je nesrazmjer prihoda u porastu, a globalni okoliš u slobodnom padu, i dok slobodi sa svih strana prijete fanatizam, rast organizacija civilnoga društva jedna je od najsvjetlijih nada čovječanstva.

Ukoliko filantropija prevlada svoju povijesnu sklonost interesima klase iz koje potječe te ukoliko počne služiti ugroženim idejama dostojanstva, pravde, slobode i zdravlja u svijetu, postat će altruistički svjetionik nade za čovječanstvo. Jung je jednom rekao da sjena nikada neće nestati. Ali ako priznamo da ona postoji i ako se njome pozabavimo, možemo bolje sažeti tamnu stranu filantropskoga rada i na taj način biti od veće koristi svekolikom životu.

## POJMOVNIK CIVILNOG DRUŠTVA: ALTRUIZAM

**Altruizam se očituje u postupcima koji nisu potaknuti očekivanjem recipročne koristi prema načelu "ja tebi, ti meni", npr. očekivanjem neke nagrade, zahvalnosti ili nekog oblika pomoći. Altruističnim postupcima smatraju se samo postupci koji su svjesni i pokrenuti s namjerom da se nekome pomogne, a usto zahtijevaju i stanovito žrtvovanje ili odricanje.**

Piše: prof. dr. sc. Mirjana Krizmanić

Želimo li pobliže definirati pojam altruizma, moramo krenuti od šire kategorije prosocijalnog ponašanja, u koje se ubraja i altruizam. Prosocijalno ponašanje zajednički je naziv za različite oblike ponašanja usmjerenoga na druge ljude, na činenje dobrih djela, pružanje pomoći drugima u zadovoljenju njihovih potreba ili ublažavanju tegoba. Prosocijalno ponašanje uključuje dobrohotnost i susretljivost prema drugim ljudima, suosjećanje, obazrivost, pružanje materijalne pomoći i moralnu potporu, dakle mnogobrojne postupke koji za druge ljude imaju pozitivne posljedice. U samom nazivu "prosocijalno ponašanje" istaknuta je njegova suprotnost u odnosu na antisocijalno ponašanje, dakle ono koje šteti drugim ljudima, kojime se drugim ljudima nanosi neko zlo ili uopće o njima ne vodi briga.

### **Altruistično ponašanje – vrsta prosocijalnog ponašanja**

Altruistično ponašanje posebna je vrsta prosocijalnog ponašanja za koje je karakteristična posebna motivacijska osnovica. Ono naime proizlazi iz altruizma, koji čine naklonost prema drugim ljudima i težnja da se pridonese njihovoj dobrobiti; briga za druge zbog koje se njihovi interesi stavljaju ispred vlastitih interesa i osobne koristi. Altruizam se očituje u postupcima koji nisu potaknuti očekivanjem recipročne koristi prema načelu "ja tebi, ti meni", npr. očekivanjem neke nagrade, zahvalnosti ili nekog oblika pomoći. Osim toga, altruističnim postupcima smatraju se samo postupci koji su svjesni i pokrenuti s namjerom da se nekome pomogne, a usto zahtijevaju i stanovito žrtvovanje ili odricanje. Ako, na primjer, nekome pomognemo jer smo se slučajno zatekli u situaciji u kojoj smo tu pomoć mogli pružiti, takav postupak nećemo smatrati znakom altruizma jer pružena pomoć nije bila posljedica posebne namjere niti je od nas tražila neko odricanje ili žrtvu. Takvo bismo pružanje pomoći mogli smatrati znakom obzirnosti ili ljubaznosti, katkad i samo uljudnim ponašanjem.

Postoji doduše i tzv. recipročni altruizam, složeni mehanizam koji se temelji na sjećanju o pruženim i dobivenim uslugama ili pomoći, ali taj bi oblik ponašanja bilo bolje nazvati "vraćanjem usluge" nego altruizmom. Altruizam je naime poseban oblik nesebičnog pružanja pomoći na koji osoba nije potaknuta nikakvom prisilom ili obvezom, već istinskom naklonošću prema drugima. Upravo to što ponašanje koje zaslužuje naziv "altruistično" sadržava i neku cijenu, odricanje ili žrtvu omogućuje razlikovanje pravog altruizma od prividno altruističnih oblika ponašanja, u čijoj je osnovici drukčija motivacija. Smatra se da se pravi altruizam velikim dijelom temelji na empatiji, dakle suosjećanju s nevoljom ili potrebom drugih ljudi, ili doživljaju moralne obveze, čiji su izvor internalizirane moralne vrijednosti pojedinca.

### **Postoje mnogobrojne teorije o podrijetlu altruizma**

Postoje međutim mnogobrojne teorije o altruizmu koje njegovo podrijetlo, nastanak i razvoj tumače s različitih stajališta. Tako, na primjer, sociobiološko stajalište pretpostavlja da se altruizam razvija tijekom sociobiološke evolucije, tj. altruizam se smatra rezultatom prirodne selekcije ako povećava mogućnost jedinke da se reproducira. Socijalno ponašanje jedinke usmjereno je na povećavanje vjerojatnosti da će njezini ili slični geni preživjeti pa se time tumači pojava da je altruizam u prvom redu usmjeren na vlastite potomke, pa na rođake, susjede i na kraju veće društvene skupine. Altruistično ponašanje, koje uključuje pružanje pomoći, bitno je za preživljavanje skupine pa je stoga evolucija favorizirala altruistično ponašanje koje u konačnici donosi korist cijeloj skupini.

Prema sociokulturalnom stajalištu, socijalna je evolucija s pomoću kulture potisnula individualne sebične sklonosti živih bića, koje su bile selekcionirane tijekom biološke evolucije. Sociobiološko stajalište pretpostavlja postojanje genske osnovice altruističnog ponašanja, dok sociokulturalno gledanje naglašava utjecaj društvene strukture i norma razvijenih tijekom mnogih naraštaja. Te norme olakšavaju učenje altruističnog ponašanja. Oba stajališta ističu prilagodbenu ulogu altruizma i njegovu važnost za preživljavanje.

Teorije socijalnog učenja naglašavaju da se altruistično ponašanje uči opažanjem i oponašanjem drugih pa će tako djeca, koja najbrže uče opažanjem modela, naučiti altruistične oblike ponašanja koje su vidjela u svojim roditelja.

### **Istraživanja idu u prilog tvrdnji da je altruizam crta ličnosti**

Mnogobrojna istraživanja nastanka i razvoja altruizma govore u prilog tvrdnji da je altruizam crta ličnosti, koja, kao i sve ostale osobine, može postojati u različitim stupnju i manifestirati se u većem ili manjem broju situacija. Postoje dakako i situacijska tumačenja prosocijalnog ponašanja, pa tako i altruizma, koja altruistično ponašanje objašnjavaju izravnim utjecajem okoline i privremenim stanjem osobe koja pomaže, a koje je uzrokovano tim utjecajima. Najvažniji okolinski utjecaji dolaze od drugih ljudi, prirode samog podražaja za altruistično ponašanje i uvjeta u kojima se određeni podražaj pojavljuje te odnosa s potencijalnim primateljem pomoći. Opažanjem i istraživanjem altruističnih oblika ponašanja utvrđeno je da ponajprije pomažemo rodbini, prijateljima, susjedima, a tek onda strancima. No i u pružanju pomoći strancima postoji proces diferenciranja, pa tako više ili radije pomažemo onima koje doživljavamo kao pripadnike vlastite skupine. U načelu percipirana sličnost s osobom u nevolji izaziva veću pomoć i obrnuto. Što nam se više netko čini različitim od nas, to smo mu manje skloni priskočiti u pomoć.

Iako se u stručnoj literaturi ne nalaze podaci o istraživanjima odnosa između altruističnog ponašanja i vrste nevolje u kojoj se primatelj pomoći nalazi, na temelju opažanja altruističnog ponašanja velikih skupina ljudi možemo pretpostaviti da su ljudi skloniji pomagati kad je riječ o nevolji koja se i njima može dogoditi, npr. o neimaštini, ostajanju bez krova nad glavom ili nekoj učestaloj ili poznatoj bolesti nego kad se radi o izrazito rijetkoj bolesti ili nesreći koja pogađa malen broj ljudi.

### **Psihološki procesi koji pokreću altruistično ponašanje**

Nema međutim sumnje u to da se u osnovici altruističnog ponašanja mogu nalaziti ne samo različiti motivi već i različiti sklopovi ili kombinacije motiva. Među psihološkim procesima koji pokreću altruistično ponašanje može biti širok raspon namjera ili osobnih ciljeva, vrijednosti i internaliziranih norma ponašanja te razmatranje potencijalnih dobitaka i gubitaka vezanih uz pružanje pomoći, što se sve u konačnici može očitovati kao prividno isti postupak pomaganja. Istraživači među motive altruističnog ponašanja ubrajaju, uz moralne obveze i empatiju, i povećanje samopoštovanja pomagača te želju za priznanjem, koju pokazuju mnogi javni darovatelji. Međutim, činjenica da altruistično ponašanje nije nužno i nesebično ne znači da među nama ne žive mnogi pravi altruisti, koji nesebično pomažu drugima zanemarujući negativne posljedice kojima se izlažu.

Postoje dakako i motivi koji mogu zakočiti ili spriječiti altruistično ponašanje. Neki od poznatijih takvih motiva jesu stanje stresa ili opasnost koja prijete pomagaču, velik gubitak vremena ili materijalni gubici kojima se ne želi izložiti, nekompetentnost zbog koje odustaje od pružanja pomoći, različiti drugi troškovi pomaganja, što se sve može svesti na predviđanje negativnih posljedica koje prelaze razinu što ju je pomagač voljan podnijeti.

Ispitivanja pokazuju da ljudi uistinu imaju sklonost biti altruistični u mnogobrojnim situacijama. I naša domaća iskustva pokazuju nam da svaka javna humanitarna akcija koja se odnosi na pojedinca u nevolji nailazi na velik odaziv. Treba međutim napomenuti da je najčešće riječ o ljudima koje percipiramo kao sebi slične, što se vjerojatno može povezati sa sociobiološkim stajalištem. Kad se naime radi o onima koje doživljavamo kao članove šire društvene zajednice kojoj i sami pripadamo (prema nacionalnosti, vjeri, odgoju, mjestu rođenja i dr.), tada pomažući pridonosimo održavanju gena koji slične našima. Kad smo altruisti npr. zbog norme pravičnosti, koja u nama aktivira doživljaj moralne obveze da pomognemo onima koji imaju ili mogu manje od nas, tada je razlikovanje onih kojima ćemo pružiti pomoć od onih kojima nećemo mnogo manje ili ga uopće nema.

## **Pomaganje drugima kao norma pravičnosti i morala**

U svakoj društvenoj zajednici postoje društveni i osobni standardi ponašanja, koji uključuju i pomaganje. Pomaganje drugima u većine ljudi nailazi na odobravanje, osobito kad ih na to pomaganje nije potrebno nagovarati ili prisiljavati. Ljudi tako pomažu povodeći se za već spomenutom normom pravičnosti, zbog očekivanja koja imaju o samima sebi, zbog potencijalne ili stvarne recipročnosti ("pomoći će i oni meni" ili "pomogli su i oni meni") i mnogih drugih razloga. Altruistična osoba može biti motivirana i anticipiranim zadovoljstvom time što djeluje u skladu s vlastitim moralnim standardima ili što će pružanjem pomoći smanjiti vlastitu neugodu pobuđenu tuđom patnjom ili nevoljom. Pojava doživljaja neugode izazvanoga tuđom patnjom utvrđena je već u djece nešto starije od godinu dana, koja pokazuju zabrinutost ako im se čini da je netko žalostan ili da ga nešto boli pa ga grljenjem i tapšanjem nastoje utješiti. Budući da se izražavanje suosjećanja javlja u tako ranoj dobi u praktički svakog člana naše vrste, a utvrđeno je i u čovjekolikih majmuna, može se vjerovati da altruizam ima svoju dispozicijsku osnovicu na temelju koje se različitim oblicima učenja razvija altruističko ponašanje. Zanimljivo je da su i u životinja i u ljudi utvrđeni slični obrasci altruističkog ponašanja, koje se uvijek u najvećoj mjeri ukazuje bližnjima i poznatima, a nerado ili uopće ne strancima. Osim toga, altruizam nestaje ili prestaje i u životinja i u ljudi kad se potencijalni pomagač i sam nađe u nevolji, kad nema mogućnosti pružiti pomoć jer mu je i samomu potrebna. Pojava altruističnog doživljavanja (želje da se pomogne) i ponašanja uvijek je u stanovitoj mjeri vezana uz stvarnu mogućnost pružanja pomoći. Tako nas, na primjer, pogled na jedno gladno dijete duboko pogađa i potiče na traženje pomoći, dok slike tisuća gladne djece potiču u nama u najboljem slučaju samo osjećaj bespomoćnosti, a najčešće ravnodušnost ili okrivljivanje roditelja koji rađaju toliku djecu.

## **Danas su obitelj, škola, religija i televizija glavni pokretači altruizma**

Kad pokušamo konkretno misliti o poticanju altruizma u našem društvu, moramo krenuti od nekoliko poznatih činjenica. Bez obzira na to je li altruizam crta ličnosti koja se razvija iz neke genske dispozicije ili naučeno stajalište, obitelj, škola, religija i televizija glavni su pokretači ili kočničari razvoja altruizma. U društvu koje rođачke veze i bliska poznanstva i dalje često smatra važnijima od kompetentnosti i vrlina poput poštenja, marljivosti, odgovornosti, lojalnosti i sl. trebalo bi ponajprije poraditi na uspostavljanju civiliziranog sustava vrijednosti u kojem će potencijalne altruističke reakcije biti usmjerene na sve kojima su potrebne, a ne samo na one "naše", neovisno o kriteriju na temelju kojega su takvima proglašeni. To, drugim riječima, znači da bi svako poticanje altruizma trebalo uključivati, izriekom ili prešutno, i borbu protiv diskriminacije, predrasuda i stereotipa, zbog kojih neki, poput malih Roma, često ostaju izvan dohvata pomoći ili zaštite koja se pruža drugoj djeci. Kad od ljudi očekujemo da se uključe u neke akcije koje pridonose općoj dobrobiti, bilo bi od koristi ponuditi im primjere onih kojima će ta pomoć biti pružena ili onih koji su je već primili. Omogućimo li ljudima da vide i čuju čemu su pridonijeli ili u čemu su svojim prinosom sudjelovali, omogućit ćemo im doživljaj zadovoljstva i zajedništva koji prati prave altruistične reakcije. Možemo se nadati da će doživljaj zadovoljstva koji proizlazi iz pružanja različitih oblika pomoći, od stvaranja boljih uvjeta za život do mogućnosti stjecanja znanja i ostvarivanja osnovnih ljudskih prava, sve više poticati ljude da barem povremeno izađu iz okvira vlastita egoizma i uključe se u nesebično davanje drugima, koje svijet u kojem živimo čini boljim za sve nas.

## **Φιλοσοφία και Φιλανθρωπία (PHILOSOPHÍA I PHILANTHRŌPÍA)**

### **Kulturološka povijest međudnosa**

#### **filozofije i filantropije**

#### **od predsokratovaca do postmodernista\***

**\*(Sažetak istraživanja objavljenog 2003. u istoimenom magistarskom radu, sažetak priredila izv. ur.)**

Autor: Marty Sulek, Sveučilište u Indiani, Centar za filantropiju

Ovaj esej predstavlja sažetak istraživanja provedenog za potrebe mogega magistarskog rada, pod naslovom: *Philosophía i philanthrôpía – kulturološka povijest međudnosa filozofije i filantropije, od predsokratovaca do postmodernista*. Ovaj je rad prvenstveno pregled filozofske uporabe i značenja riječi 'filantropija' u okviru zapadnjačke tradicije. Prvi dio rada predstavlja kratak pregled suvremenoga akademskog značenja filantropije. Zatim slijedi pregled razvoja značenja riječi *philanthrôpía*, od klasične antike do suvremenoga doba, s posebnim naglaskom na njezino filozofsko korištenje.

### Suvremene definicije filantropije

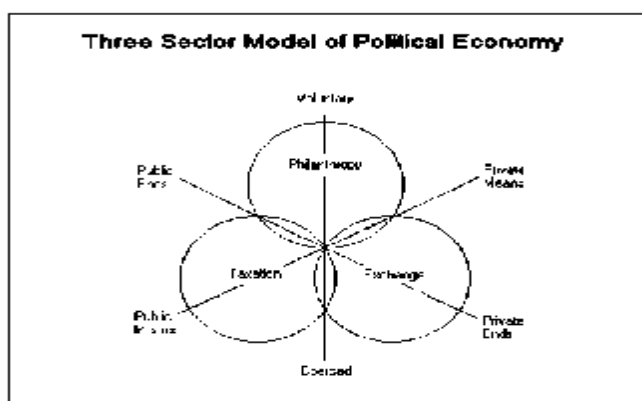
Postoje neka neslaganja o preciznom definiranju filantropije, osobito među suvremenim teoretičarima. Jedan od vodećih teoretičara na području proučavanja filantropije, Lester Salamon, definira filantropiju na sljedeći način:

“Osobno davanje vremena ili dragocjenosti (novac, obveznice, imovina) za javne potrebe.”

Zatim navodi obilježja filantropije, ili dobrotvornog davanja, kao

“Jedan od oblika prihoda privatnih neprofitabilnih

organizacija.”



S obzirom na ovu definiciju, filantropiju bismo najbolje shvatili, barem kao ideju unutar suvremene političke ekonomije, kao dobrovoljnu primjenu privatnih sredstava za javne potrebe. Drugi idejni polovi u ovoj shemi bili bi oporezivanje, definirano kao primjena javnih sredstava za javne potrebe, i razmjena, koju definiramo kao

primjenu privatnih sredstava za privatne potrebe. Salamonova definicija najbolje se može shvatiti kao

'industrijski standard' filantropije u okviru studija filantropskog i neprofitnog sektora. Ipak, čak i

među najpragmatičnijim stručnjacima za prikupljanje sredstava postoji svijest o mnogo dubljim izvorima punog značenja filantropije.

<b>Engleski</b>	<b>Hrvatski</b>
Three Sector Model of Political Economy	Model političke ekonomije s tri sektora
Public Ends	Javni ciljevi
Public Means	Javna sredstva
Voluntary	Dobrovoljan
Philanthropy	Filantropski

## Sofistička pjesnička uporaba u Grčkoj u 5. st. pr. Kr.

Prvo pojavljivanje pojma filantropije u sadašnjem obliku složenice zabilježeno je u tragičnoj drami *Okovani Prometej*. U uvodnom predgovoru drame, Prometeja, jednoga od Titana čije ime u prijevodu znači 'predumišljaj', na pozornicu dovlače bogovi Vlast (Kratos) i Sila (Bia) u pratnji Hefesta, boga kovačkog umijeća, vatre i zanata. Ta tri boga dovuku Prometeja do ruba zemlje (na planinu Kavkaz) da ga utamniče po nalogu Zeusa, koji je netom oteo nebesko kraljevstvo svojemu ocu Kronu. Međutim, jedan od bogova – nešto obzirniji Hefest – iskazuje gorko žaljenje pri pomisli na kažnjavanje drugoga boga. Stoga, u uvodnim stihovima tragedije Kratos ponavlja Hefestu razloge zbog kojih su prisiljeni izvršiti Zeusovu zapovijed:



'Vulkan stavlja Prometeja u okove' Dirck van Baburen, 1623.

“Jer diku tvoju, svemoguće vatre sjaj,  
On ukrade, smrtniku da; – za takav grijeh  
Pretrpjet **kazan** od bogova mora on,

Vlast Zeusovu poštivat da se nauči [*ôs àn didachthê tèn Diòs tyrannída*]

I ljubavi se prođe prema čovjeku. [*stérgein, philanthrôpou dè paúesthai trórou*].”<sup>13</sup>

Nekoliko stihova dalje, Hefest također kori Prometeja ponavljajući Kratosove riječi:

“To plaća je za ljubav tebi k čovjeku [*toiaut’ epêurô tou philanthrôpou trórou*].

Ko bog jer božje dare krasne smrtnima – Ti preko reda poda, gnjeva se ne plašić.”<sup>14</sup>

Dakle, u oba ova odlomka bogovi opisuju Prometejevu narav kao “filantropsku” jer je prkosio Zeusovoj volji i podario ljudima vatru. Vatra je zatim čovječanstvu postala “pomoć velika”, učeći ljude mnogim vještinama koje su im omogućile da prežive u odsutnosti božanskog dobročinitelja. Značajno je, međutim, da je Prometej poslije morao nadopuniti svoj izvorni dar vatre naknadnim darom “slijepe nade” kako bi izliječio ljude očaja uzrokovanog spoznajom vlastite smrtnosti.



<sup>13</sup> *Okovani prometej*, stihovi 7-11, (prev. Koloman Rac)

<sup>14</sup> *Ibid.*, stihovi 28-30

## Platon i *Philanthrôpía* u filozofskom obliku

Riječ *philanthrôpía* pojavljuje se samo tri puta u svim Platonovim radovima (428.–348. g. pr. Kr.). Iako s obzirom na opseg njegovih sačuvanih djela to i nije osobito visoka učestalost pojavljivanja, tih se nekoliko primjera nalazi u nekim vrlo značajnim odlomcima. U *Zakonima*, koji se obično svrstavaju među Platonove kasnije dijaloge u smislu vremena njihova nastanka, atenski Stranac razgovara s dvama starcima, Krećaninom i Spartancem, koji žele osnovati novi *polis*. Na polovici Knjige IV., atenski Stranac opisuje moć koju je Kronos nekoć imao nad ljudskim bićima tijekom njihova mitskog zlatnog doba:

„Kron je razabirao da nijedno ljudsko stvorenje, kao što smo spomenuli, nije kadro neograničenom vlašću upravljati cjelokupnim ljudskim poslovima, a da se pri tome ne ispunjava obiješću i nepravdom. Imajući dakle to pred očima, on nije tada postavljao za kraljeve i upravljače našim državama ljude, nego pripadnike božanskijeg i vrednijeg roda, naime demone, kao što i mi sada postupamo sa sitnom stokom i sa stadima svih pitomih životinja. Ne postavljamo goveda za čuvare goveda ni koze za čuvare koza; nego njima upravljamo kao gospodari mi sami, kao rod vredniji od njih. Na isti je dakle način postupao i bog, koji je bio *philánthrôpos* ('prijatelj čovječanstva') u svojoj velikoj ljubavi prema ljudima: postavljao njima na čelo rod vredniji od našega, naime rod demona. Oni su se brinuli za nas bez poteškoća za sebe i na veliku olakšicu nama.“<sup>15</sup>



'Slika Kronosa'  
Ignaz Günther, 1765.-1770.

Ovaj je odlomak posebno zanimljiv zbog načina na koji Platon prikazuje kako atenski Stranac izvrće 'napredno' značenje riječi *philanthrôpía* obuhvaćeno u verziji mita o Prometeju nastalom pod utjecajem Protagore. Radije nego da opisuje postupan uspon čovječanstva od primitivnih uvjeta nastalih iz božanskog dara tehničkog znanja, ljudska se povijest ponovno pojavljuje u smislu pada iz izvornoga stanja milosti, kada su filantropski bogovi vladali čovječanstvom preko demona. To su činili na vrlo sličan način na koji ljudi gospodare domaćim životinjama, s podjednakim pozitivnim učincima. Pri tome se uočava početak političkog načina korištenja riječi *philanthrôpía*. U Ateni je nešto kasnije, sredinom 4. st. n. e., takva politička uporaba pojma prerasla u prevladavajući oblik uporabe, osobito u govorima Izokrata, Demostena i Eshina, koji su u početku rabili pojam filantropije da bi opisali idealne značajke rukovođenja u *polisu*.

<sup>15</sup>

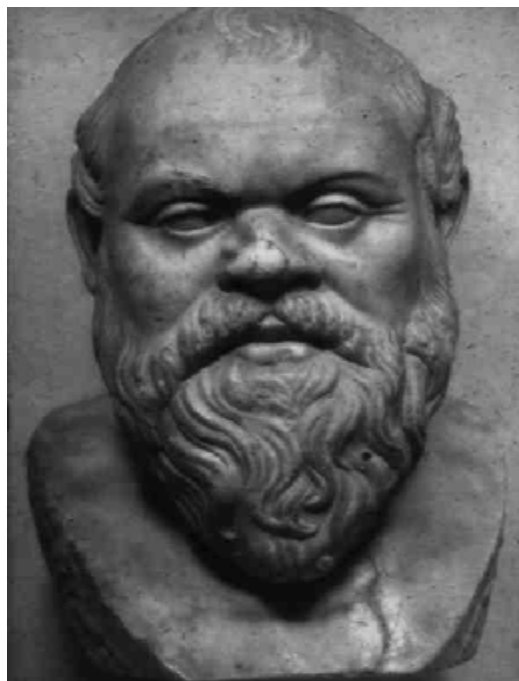
Platon, *Zakoni*, 713d (prev. Veljko Gortan)





'Platonov simpozij' Anselm Feuerbach, 1873.

Kratko bismo trebali spomenuti i pojmovnu suprotnost pojma *philanthrôpia* u starogrčkom jeziku, a to je *misanthrôpia*. Ta se riječ također pojavljuje samo tri puta u Platonovim dijalozima: u *Zakonima*, *Protagori* i *Fedonu*. Filozofski najznačajnija uporaba pojma *misanthrôpia* nalazi se u *Fedonu*. U tom dijalogu Sokrat na dan svojega pogubljenja iznosi nekoliko tvrdnji kojima nastoji dokazati besmrtnost duše. U sredini dijaloga, međutim, on i njegovi prijatelji nađu se u nedoumici (*aporia*) jer ne mogu nedvojbeno dokazati da je duša besmrtna. Vidjevši da mu prijatelji tonu u očaj zbog njegove sudbine, Sokrat ih upozorava da se čuvaju mizologije, koju opisuje kao najveće zlo koje osoba može doživjeti. Zatim opisuje kako su mizolozi (*misologoï*, mrzitelji opravdanog argumenta) i mizantropi (*misanthrôpoi*) vrlo slični:



Sokrat

“ . . . mržnja na ljude [*misanthropia*]

uvuče se, ako bez iskustva nekomu svom

dušom povjerujemo i pomislimo, da je čovjek sasvim iskren, čestit i vjeran, a kad tamo, – malo poslije nađemo ga nepoštena i nevjerna, a za njim opet drugoga.



Pa kad se komu po više puta tako dogodi, pogotovo od onakvih,

što ih je držao za najbolje prijatelje

i drugove, te najposlije, jer se često nasamario, mrzi na sve i drži, da uopće ni u koga nema truna poštenja.”<sup>16</sup>

**Na posljertku, Sokrat biva smaknut, na očaj svojih prijatelja. Istodobno ih upozoravajući i usmjeravajući protiv dvostrukih zala mizologije i mizantropije, Sokrat pomaže da se očuva život filozofije, koju smatra najznačajnijim očitovanjem vlastite *philanthrôpíe*. Sve šira uporaba pojma *Philanthrôpía* u Ateni u 4. st. pr. Kr.**

Sokratova smrt, Jacques-Louis David, 1787.

Tijekom 4. st. pr. Kr. pojam *philanthrôpía* rasprostranio se u atenskom društvu, uvelike posredovanjem različitih institucija višega obrazovanja utemeljenih u to vrijeme. Tu uključujemo govorničke škole Izokrata (436.–338. g. pr. Kr.) i Alkidamasa, koji su imali presudan utjecaj na razvoj govorničkog stila kod sljedećeg naraštaja velikih atenskih govornika, u koje ubrajamo Demostena (384.–322. g. pr. Kr.) i Eshina (389.–322. g. pr. Kr.).

Izokrat je osnovao svoju glasovitu školu govorništva oko 392 g. pr. Kr. Prvi govor u kojemu je upotrijebio riječ *philanthrôpía* je „*Panegyricus*“, „svečani govor“ održan na panhelenskom skupu na Olimpiji 380. g. pr. Kr. U tome govoru Izokrat zagovara političk jedinstvo među grčkim gradovima-državama, ujedinjenim pod vodstvom Atene da bi se oduprle trajnoj perzijskoj agresiji u Maloj Aziji. Želeći opravdati pravo Atene na vodstvo, Izokrat se poziva na mit prema kojemu su Atenjani jednom pružili utočište Demetri, smilovavši se na njezine molbe nakon lutanja poslije otmice Kore. U znak zahvalnosti, Demetra je podučila Atenjane poljodjelskim umijećima i Eleuzinskim misterijama: „svetom obredu koji u onima koji sudjeluju pobuđuje slađe nade za kraj života i svu vječnost“.<sup>17</sup>



Rafaelova „Atenska škola“

Jedna od istaknutijih filozofskih škola zasnovanih tijekom 4. stoljeća pr. Kr. je Platonova Akademija, utemeljena oko 387. g. pr. Kr. Sredinom 4. st. članovi Akademije sastavili su sveobuhvatan rječnik značajnih filozofskih pojmova. Od njih je 183 poslije uključeno u konačno drevno izdanje Platonovih radova, koje je u Aleksandriji objavio Trasil u 2. st. n. e. Među njima stoji formalna definicija pojma *philanthrôpía*, koja glasi:

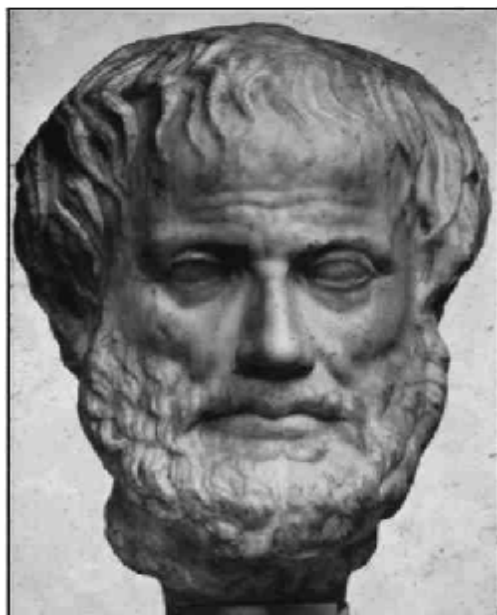
“*Philanthrôpía*. Stanje dobro obrazovanih navika koje proizlaze iz ljubavi prema čovjeku. Stanje nekoga tko čini dobro ljudima. Stanje milosti. Brižljivost zajedno s dobrim djelima.”<sup>18</sup>

<sup>16</sup> Ibid., *Fedon*, 89d-e (prev. Koloman Rac)

<sup>17</sup> Izokrat, *Panegyricus* (Govor 4.), dio 28-9

<sup>18</sup> Platon (pseudo), *Definicije*, 412e (prijevod temeljen na Liddellu i Scottu)

U ovoj definiciji – jednoj od rijetkih formalnih definicija pojma *philanthrôpía* iz klasične Grčke – još se uvijek mogu vidjeti mnogi tragovi značenja pojma iz 5. stoljeća. *Philanthrôpía* kao „stanje milosti“, na primjer, podsjeća na pohvalu kora upućenu Hermesu u Aristofanovu *Miru*. Razlika je u tome što su bića opisana kao filantropska u 4. st. pr. Kr. naglašeno smrtna bića, a ne božanska.



Jedan od Platonovih najslavnijih učenika, Aristotel, u svojoj filozofiji učestalo rabi pojam *philanthrôpía*. Jedan od čuvenijih primjera Aristotelove uporabe ovoga pojma javlja se u *Poetici*, gdje on raspravlja o tome kako pisac tragedija izaziva osjećaje sažaljenja, straha i *philánthrôpon* („osjećaj za bližnje“) da bi kod publike stvorio željeni dramatični učinak katarze.

#### ▪ Grčko-rimsko razdoblje

Nakon rimskog osvajanja helenske civilizacije u 2. i 1. st. pr. Kr., mnogo je grčkog znanja i nazivlja uneseno, u više ili manje velikom opsegu, u rimsku filozofiju i društvo. Pojam *philanthrôpía* općenito se prevodio latinskim pojmom

*humanitas*, pojmom koji općenito označava milosrđe, suosjećanje i blagonaklonost koju zaslužuju sva ljudska bića. Pojam *humanitas* poslije postaje temelj pojma ljudskih prava u rimskom pravu; označavajući urođena prava koja imaju svi ljudi *qua* ljudska bića, za razliku od prava koja su im dodijeljena kao građanima.<sup>19</sup> Istodobno, pojam *philanthrôpía* i dalje zadržava nijanse mnogih ranijih značenja koje je prethodno stekao u klasičnom i helenskom razdoblju. U svojem djelu *Usporedni životopisi* (oko 45.–125. n. e.) Plutarh često rabvi pojam *philanthrôpía* u značenju pohvale pri opisima povijesnih velikana<sup>20</sup>, te je u osnovi uredio svoj život i filozofsku perspektivu oko tog pojma.<sup>21</sup>

Aristotel



Ta sage instructiona fero de riche nontrouva  
A Tiyan, elle se par delus tous humains.  
Si les grands ne montent au ciel & dans leurs mains.

Jedna od rijetkih formalnih definicija pojma *philanthrôpía* koje su nam dostupne iz grčko-rimskog razdoblja dolazi od Diogena Laertija (3. st. n. e.). Ovu definiciju nalazimo u njegovu prilično nekritičnom i nefilozofskom biografskom djelu, *Život i mišljenja istaknutih filozofa*. U njemu, u poglavlju o Platonu, Diogen daje sljedeću definiciju pojma *philanthrôpía*:

„Postoje tri vrste filantropije. Jedna se iskazuje pozdravom, kao kod onih ljudi koji se obrate svakome koga sretnu i srdačno ga pozdrave pružajući mu ruku; druga se vrsta vidi kada je osoba predana pomaganju onima u nevolji; još je jedna vrsta filantropije ona zbog koje neki ljudi vole priređivati večere za goste. Dakle filantropija

<sup>19</sup> Bauman, *Human Rights in Ancient Rome (Ljudska prava u starom Rimu)*, posebice poglavlje 3

<sup>20</sup> Usp.: *Životopisi*, 1.2&3, 2.1, 3.3, 4.3&5, 6.2&4, 7.2, 9.4, 10.5, 11.2, 12.1, 14.7&8, 15.2&4, 16.5, 20.1, 23.1, 27.4, 28.1, 30.3, 31.5, 36.2 & 70.1.

<sup>21</sup> Martin, „The Concept of Philanthropia in Plutarch’s Lives“ (Pojam filantropije u Plutarhovu životu), *The American Journal of Philology*, svezak 82, br. 2 (travanj 1961.), str. 164-175

se pokazuje ili pristojnim obraćanju ili davanjem potpore ili gostoprimstvom i promicanjem društvenog općenja.<sup>22</sup>

▪ Dakle, u ovoj se definiciji se može primijetiti prevladavanje „završne“ uporabe pojma *philanthrôpía*; ili drugim riječima, filantropija u svojem društvenom i fiducijarnom obliku, koji ne ukazuje na ništa više nego na posjedovanje društvenih manira, gostoprimstvo i davanje materijalne potpore. Međutim, čak je i unutar ove završne upotrebe u kasnijoj antici *philanthrôpía* zadržala određene tragove svojega ranijeg značenja, posebice među visokoobrazovanim ljudima, do samog kraja grčko-rimskog razdoblja. Kako navodi De Ruitter: „Riječ filantropija zbog svojega podrijetla sa sobom nosi određenu božansku prirodu, koja se, što je začuđujuće, nije izbrisala kroz vrijeme, nego je zapravo postala njezinim sjajem i uresom.“<sup>23</sup>

▪ *Philanthrôpía* u kršćanstvu

Najupadljivije izostavljanje pojma *philanthrôpía* u grčko-rimskom svijetu vjerojatno se javlja u pisanjima pristaša ranokršćanske Crkve. Izvorno pisan na *koine* grčkom jeziku, *Novi zavjet* sadrži tek tri slučaja uporabe riječi *philanthrôpía*, a i ti slučajevi koje se javljaju ne nalaze se u vrlo značajnim odlomcima. Javlja se dvaput u *Djelima Apostolskim* i jednom u *Pavlovoj poslanici Titu*, pisanom pod pseudonimom. Smatra se da je *Djela Apostolska* napisao Luka, „voljeni liječnik“ i Pavlov suradnik, negdje između 80. i 90. g. n. e.<sup>24</sup> U prvom slučaju spominjanja u *Djelima Apostolskim*, centuriona zvanog Julije, kojemu je dan zadatak da zaštiti Pavla na njegovu putovanju na suđenje u Rim, opisuje se kao *philanthrôpôs* zbog njegova postupanja prema Apostolu (odl. 27, stih 3). U drugom slučaju, opisuje se lokalne stanovnike Malte kao *philanthrôpía* jer su napravili vatru i nahranili brodolomce s broda na kojemu su Pavao i Julije putovali u Rim (pogl. 28, stih 2) nakon što se potopio kraj otoka. I na kraju, u *Poslanici Titu*, autor hvali Boga za njegovu dobrotu i

*philanthrôpíu* u pružanju spasa čovječanstvu, ne zbog toga što su ga ljudi zaslužili zbog pravičnosti ili djela, nego samo iz Božjeg milosrđa (pogl. 3, stih 4)

Također trebati imati na umu da kasniji kršćanski grčki teolozi ne pokazuju nimalo oklijevanja iskazanog u Bibliji ili kod Klementa prema korištenju pojma *philanthrôpía* kao riječi pohvale za bilo Boga ili čovjeka. Uzmimo samo istaknutog carigradskog patrijarha Ivana Krizostoma (354.–407. g. n. e.), koji je upotrijebio riječ *philanthrôpía* i njezine gramatičke inačice 3052 puta u svojim brojnim danas dostupnim propovijedima (od kojih se mnoga, ironično, sastoje od antisemitskih pisanja). To tvori čak 27% svih postojećih slučajeva uporabe riječi *philanthrôpía* u cijeloj starogrčkoj literaturi do 16. stoljeća.<sup>25</sup> Unatoč tome,



Sv. apostol Pavle

(oko 10.– 65.) s mozaika



Sv. Ivan Krizostom (347.–

407.), patrijarh 1932.,

carigradski (398.–404.)

<sup>22</sup> Diogen Laertije, *Život i mišljenja istaknutih filozofa*, „Knjiga III –

<sup>23</sup> De Ruitter, „De Vocis Quae Est ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ Significatione Atque

str. 271-306

<sup>24</sup> *HarperCollins Study Bible*, izd. Meeks, str. 2057

<sup>25</sup> *Thesaurus Linguae Graecae*: CD-ROM

*philanthrôpia* igra razmjerno malu ulogu u panteonu kršćanskih vrlina; često je zanemarena u korist tradicionalnijih i

šire rasprostranjenih pojmova kršćanske ljubavi, obuhvaćenih riječju

*agápê*.

U *Bibliji* Vulgati, većinu koje je na latinski preveo sv. Jeronim u

kasnome 4. st., riječ *agápe* prevedena je latinskim pojmom *caritas*.

*Caritas* daje etimološki korijen engleskim riječima milosrđe (eng. *charity*) i briga (eng. *care*), iako se obično prevodi riječju ljubav. Možda najčuveniji kršćanski odlomak u kojemu se uzdiže pojam *agápe* javlja se u *Drugoj poslanici sv. Pavla Korinćanima*: „Ostaju vjera, ufanje i ljubav, to troje; ali najveća je među njima ljubav“ (pogl. 13, stih 13). Kako je ljubav zauzela siguran položaj osnovne osobne vrline kršćanskog morala, tako je milosrđe preuzelo mjesto glavne javne vrline, određujući prirodu obaveza pojedinca u zajednici u okviru kršćanskog morala.



### Bacon i pojava moderne

U 16. stoljeću, kada je među učenim govornicima engleskoga jezika vladalo ograničeno i nepotpuno razumijevanje grčkoga jezika i *philanthrôpie*, pojavio se Francis Bacon (1561.–1626). Sasvim se opravdano može reći da je Bacon bio taj koji je spriječio da pojam filantropije u engleskom jeziku ostane trajno utkan kao hortikulturni pojam za bilje čije sjeme lako prijanja uz ljude. Budući da je kao dijete naučio grčki jezik od svoje majke, dame Ann Cooke Bacon, koja je i sama bila grecistkinja, Bacon je doslovno vladao ovim „mrtvim“ jezikom kao materinskim. Pojam *philanthrôpia* u postojećem se smislu vrlo rano spominje u engleskom jeziku, u danas slavnom ranom pismu koje je 1592. Bacon uputio svojem ujaku, Lordu Burghleyju, u uzaludnom nastojanju da zadrži namještenje na dvoru. U njemu Bacon opisuje ulogu svojega neizbrisivog osjećaja za *philanthrôpiu* u određivanju njegova filozofskog zadatka.



Bacon kao mladić

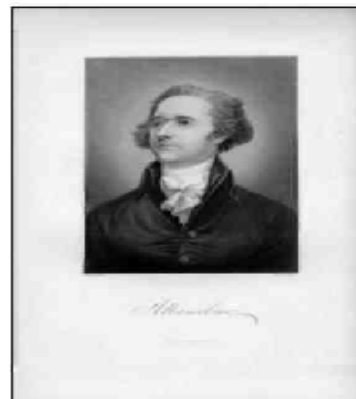
U svojim *Esejima* (*Essays*) Bacon dalje gradi ovu filozofsku ideju *philanthrôpie*. Tako, u eseju „O dobroti i dobroćudnosti“ (*Of Goodness and Goodness of Nature*), Bacon ustvrđuje da su stari Grci pod ovim pojmovima smatrali *philanthrôpiu*, koju on definira kao „utjecaj na blagostanje ljudi”.<sup>26</sup> Bacon je zatim suprotstavlja i uspoređuje s pojmovima *humanitas*, koji smatra „preslabim” da bi obuhvatio značenje pojma, i kršćansko milosrđe, koje neizravno kritizira budući da ono ne dopušta „nikakvu pretjeranost, nego pogrešku”.

<sup>26</sup>

Bacon, *Essays*, „On Goodness and Goodness of Nature” (hrv. *Eseji*, „O dobroti i dobroćudnosti”). „...affecting the weal of men” .

Filantropski ideal ujedno je postao simboličkom značajkom prosvjetiteljstva. U Francuskoj se filantropija u postojećem smislu najranije spominje u djelima prosvjetiteljskog mislioca Denisa Diderota (1713.–1784.).

Na kraju 18. i početkom 19. stoljeća pojam *philanthrôpia* doživio je dodatna proširenja u uporabi i značenju, što podsjeća na dinamiku prethodne evolucije u uporabi ovoga pojma u Ateni u 4. st. pr. Kr. Primjerice, već u prvim esejima *Federalist (The Federalist)* Alexander Hamilton (1757.–1804.) retorički pita: je li društvo sposobno osnovati dobru vladu razmišljanjem i odabirom, ili će njegov politički ustroj uvijek ovisiti o slučaju i sili? Ako se u odnedavno neovisnim američkim kolonijama ipak pokaže mogućim uspostaviti dobru vladu utemeljenu na potpuno racionalnim načelima, odmah dodaje, time će:



„Poticaji filantropije biti pridruženi poticajima domoljublja radi povećanja brige svih obzirnih i dobrih ljudi za ovo pitanje. Bilo bi najbolje kada bi nas u odabiru vodila razborita procjena naših istinskih interesa, neopterećena i nepomućena razmatranjima koja nisu povezana s općim dobrom.”<sup>27</sup>

Do sredine 19. stoljeća kroz putove javnoga priopćavanja najzad se čvrsto ukorijenilo društveno i fiducijarno značenje pojma filantropija. Moglo bi se reći da je *philanthrôpia* tijekom toga procesa postala filantropijom.

### Nietzsche i postmodernizam

Nietzsche je jasno shvatio sudbinu industrijalizacije 19. stoljeća na vrhuncu baconovske znanosti. Također je bio vrlo dobro svjestan filozofskih osnova kršćanstva, koje popularno opisuje kao platonizam za ljude<sup>28</sup>, te činjenice da je empirijska znanost svojim pobjedničkim uspjehom ozbiljno potkopala taj sustav vjerovanja. Baš kao u 5. stoljeću u Grčkoj, znanstvena saznanja ozbiljno su potkopavala vjerovanje u tradicionalne priče o Bogu ili bogovima te istisnula društvene običaje na kojima su one u društvu počivale.

Nietzsche se od vrlo rane dobi blisko poistovjećivao s likom Prometeja. Kao tinejdžeru najdraži mu je bio Goetheov dramski monolog *Prometej*. Mladi je Nietzsche čak sastavio vlastitu dramu o Prometeju u dobi od petnaest godina. Također, u svojoj prvoj objavljenj knjizi, *Rođenje tragedije*, Nietzsche citira završnu strofu toga Goetheova izrazito utjecajnoga djela:

„Oslobođeni Prometej”

Naslovnica Nietzscheove prve objavljene knjige, u drvorezu:

“Sjedim ovdje, oblikujem ljude  
Sebi na priliku,  
Rod što će meni biti nalik,  
Da pati, da plače,  
Da uživa i raduje se,  
I na tebe ne osvrće se  
Kao ja!”<sup>29</sup> (prev. Vera Čičin-Šain, 1997.)

<sup>27</sup> □ Hamilton, *The Federalist*, str. 3-4 (hrv. „*Federalist*”); „will add the inducements of philanthropy to those of patriotism to heighten the solicitude, which all considerate and good men must feel for the event. Happy will it be if our choice should be directed by a judicious estimate of our true interests, unperplexed and unbiassed by considerations not connected with the public good.”

<sup>28</sup> Nietzsche, *S onu stranu dobra i zla*, „Predgovor”

<sup>29</sup> Goethe, *Prometej*, stihovi 51-7; citirano iz: Nietzsche, *Rođenje tragedije*, 9. odlomak

S obzirom na važnost ove poeme u cijeloj knjizi, vrijedi istaknuti da je prvo tiskanje *Rođenja tragedije* bilo odgađano sve dok nije dovršena planirana naslovnica knjige – drvorez Prometeja oslobođenog od okova.

Nadalje, dio istoga odlomka iz Goetheova *Prometeja* – „Sjedim ovdje” – dvaput se pojavljuje u trećem dijelu djela *Tako je govorio Zaratustra*, blizu vrhunca knjige koju je Nietzsche smatrao svojim najvažnijim djelom.

S obzirom da je bio klasični filolog, razumljivo je da je Nietzsche imao neka visokorazvijena razmišljanja o točnom značenju filantropije. Zanimljivo je, međutim, da ubrzo postaje krajnje oprezan u vezi toga pojma, što je vjerojatno posljedica njegovih ranih susreta sa shvaćanjima filantropije koja su izlagali Emerson i Schopenhauer.

No unatoč Nietzscheovu kasnijem neprijateljstvu prema ideji filantropije, zanimljivo je da ju je pozitivno rabio u djelu *Tako je govorio Zaratustra*, koje se najbolje može opisati kao Nietzscheova intelektualna autobiografija iskazana u mitskom obliku.

Vrlo je značajno, primjerice, da su riječi „volim ljude [*Ich liebe die Menschen*]” prve riječi koje Zaratustra izgovara u *Tako je govorio Zaratustra*. Ove riječi Zaratustra izgovara sa svoje planine kao odgovor starom svecu koji izjavljuje da voli Boga, ali ne voli ljude. Odnos Zarathustre i pustinjaka mizantropa u vezi ljubavi prema čovjeku nasuprot ljubavi prema Bogu stoga jako podsjeća na dinamiku između Sokrata i Eutifrona. Prvi dio *Tako je govorio Zaratustra* također završava proširenim poglavljem pod naslovom „O darežljivoj kreposti”, u kojem Zarathustra ponosno iznosi veličanstveni dar svojega učenja o Nadčovjeku. U drugom dijelu, međutim, postaje znatno oprezniji u otkrivanju svojih učenja nakon što je spoznao ogorčenost koju ona potiču među slušateljima kojima su namijenjena. Nietzscheova spoznaja neminovne nezahvalnosti s kojom se suočavaju istinski filantropski davatelji najvjerojatnije odražava prometejsko učenje koje je preuzeo od Emersona, koji piše:

„Zakon potpore težak je put koji zahtijeva pažljivu plovidbu ili snažne brodove. Nije zadatak čovjeka da prima darove. Kako se usuđujete davati ih? Želimo biti samostalni. Ne opraštamo potpuno davatelju. Ruci koja nas hrani prijeti opasnost od ugriza. Možemo primiti bilo koji dar ljubavi, jer na taj način primamo od sebe samih; ali ne od bilo kojeg darovatelja.”

Kao što se može predvidjeti, u ostalom dijelu knjige Zaratustra nastoji prevladati gnušanje koje osjeća prema „svjetini” i njezinoj nezahvalnosti. On mora potpuno prevladati svoju mizantropiju prema onom niskom u ljudima prije nego uspije predati preostale, bolno čuvane darove čovječanstvu koje ujedno i voli i mrzi. Prevladavanje ove skrivene mizantropije možda je najveći izazov s kojim se Zaratustra u cijeloj knjizi suočava.

## Zaključak

Na samom bih kraju želio izraziti svoje uvjerenje da je došlo vrijeme da suvremena akademska filozofija shvati da ozbiljno razmatranje moralnih i racionalnih korijena filantropije, dobročinstva i onoga što je najbolje za društvo, nije nužno dosadno i naivno, niti je to intelektualna slijepa ulica; te da to može biti mnogo više od pukog povijesnog nabiranja konvencionalnih moralnih i društvenih normi. Također je vrijeme da moderna filozofija bolje razmotri način na koji njezine ideje djeluju u širem društvenom i povijesnom kontekstu. Drugim riječima, vrijeme je da moderna filozofija razmisli o sokratskoj definiciji “jedne posebne filozofije”: krajnje filantropskom

Nietzsche kao





obliku filozofije koja najviše od svega voli promatrati rast ljubavi prema mudrosti u svojim voljenima; intelektualno odgovoran oblik platonske političke filozofije koja i misli i djeluje u najvećem interesu čovječanstva.

**PITATE? ODGOVARAMO.**

**Odgovara: Maja Magdić-Hanžek, dipl. iur.,**

voditeljica Odsjeka za nadzor u području ugostiteljstva,

**Državni inspektorat**

**NOVOSTI ZA UDRUGE U NEDAVNO DONESENOM ZAKONU O UGOSTITELJSKOJ DJELATNOSTI**

**PITANJE:** *Prema novome Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti, koje udruge mogu obavljati ugostiteljsku djelatnost?*

**ODGOVOR:**

Donošenje Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti (Nar. nov., br. 138/06 od 20. 12. 2006. koji je stupio na snagu 28. 12. 2006.) predviđeno je Planom usklađivanja zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije za 2006. god., a taj novi zakon zamijenio je do tada važeći Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (Nar. nov., br. 48/95., 20/97., 68/98., 45/99., 76/99., 92/01., 117/01., 4/02., 117/03. i 42/05.).

Bitne značajke novoga zakona ogledaju se između ostaloga i glede udruga.

Kako prijašnjim zakonom udrugama nije bila dana mogućnost obavljanja ugostiteljskih djelatnosti, ovim je zakonom to ispravljeno te je proširen broj subjekata koji mogu pod uvjetima propisanim ovim novim zakonom obavljati ugostiteljsku djelatnost, tako da sada ugostiteljsku djelatnost prema čl. 3. st. 2. ZUD – mogu pružati između ostalih subjekata i sljedeće udruge:

– Hrvatski ferijalni i hostelski savez u objektima omladinskog turizma (hostel) za svoje članove i članove međunarodnih udruga omladinskog turizma kojih je član (Hrvatski nacionalni ferijalni i hostelski savez kao dio srodne međunarodne udruge u svojoj osnovnoj djelatnosti ima pružanje usluga smještaja za mlade. Nacionalni program djelovanja za mlade predviđa i mjere kojima je cilj razvoj turizma za mlade širenjem mreže smještajnih objekata namijenjenih prvenstveno mladima, a u skladu s međunarodnom praksom, za čiju su provedbu bile nužne izmjene zakona. Kako su prijašnjim zakonom tu djelatnost mogli obavljati samo ugostitelji, bitno se narušavao sustav funcioniranja te udruge, što nije bilo svrhovito te im je sada omogućeno obavljanje te djelatnosti bez posredovanja ugostitelja.),

– Hrvatski planinarski savez i njegove članice u svojim planinarskim objektima prvenstveno za svoje članove i članove međunarodnih udruga planinara kojih je član (Hrvatski planinarski savez i njegove članice raspolažu s objektima u planinskim područjima gdje nema drugih ugostiteljskih objekata i u njima pružaju usluge smještaja i prehrane za planinare koji su članove udruga te drugih izletnika i gostiju koji posluju uglavnom blagdanima, vikendom i za vrijeme godišnjih odmora, a za koje ugostitelji uglavnom nisu bili zainteresirani zbog male profitabilnosti.),

– lovačke udruge koje su na području lovišta pravo lova stekle koncesijom ili zakupom u skladu s posebnim propisima i ribičke udruge, u svojim prostorijama i prostorima, za svoje članove i druge registrirane lovce i ribolovce,

- udruge pripadnika nacionalnih manjina u svojim prostorijama i prostorima za potrebe svojih članova i drugih pripadnika te nacionalne manjine, odnosno pripadnika istoga naroda za održavanje kulturnih i drugih događanja radi očuvanja, promicanja i iskazivanja nacionalnoga i kulturnoga identiteta nacionalne manjine,
- Savez izviđača Hrvatske u izviđačkim centrima za svoje članove i članove međunarodnih skautskih udruga,
- amaterske sportske udruge za svoje potrebe u svojim poslovnim prostorijama i prostorima.

Postupak osnivanja te način obavljanja djelatnosti udruga uređen je Zakonom o udrugama (Nar. nov., br. 88/01 i 11/02.). Iako je temeljna zadaća udruga da su neprofitne, odredbom čl. 5. st.2. i 4. toga zakona omogućeno je udrugama obavljanje djelatnosti u svrhu stjecanja prihoda u skladu s posebnim zakonom, uz uvjet da se ostvarena dobit mora u skladu sa statutom udruge koristiti isključivo za obavljanje i unapređenje djelatnosti udruge, kojima se ostvaruju njezini ciljevi, a ne radi stjecanja dobiti za njezine članove ili treće osobe.

Prema čl. 2. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, pod pojmom ugostiteljske djelatnosti razumijeva se:

- a) pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane,
- b) pripremanje i usluživanje pića i napitaka,
- c) pripremanje hrane za potrošnju na drugom mjestu (na proslavama i na priredbama, u prijevoznom sredstvu i sl.) sa ili bez usluživanja i opskrba tom hranom (catering),
- d) pružanje usluga smještaja.

Nadalje, udruga ne može obavljati ugostiteljsku djelatnost bez rješenja nadležnog ureda da objekt ispunjava uvjete propisane Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti i propisima donesenim na temelju toga zakona (minimalni uvjeti).

Udruge koje obavljaju ugostiteljsku djelatnost dužne su se pridržavati i Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti i drugih propisa kao i ostali ugostitelji.

## **Dogodilo se**

### **UN-ovo povijesno priznanje lezbijskih i gay organizacija**

**Potkraj 2006. godine Međunarodna udruga lezbijki i gejeva (ILGA Europe) prihvaćena je u specijalni savjetodavni status pri Ekonomskom i socijalnom savjetu UN-a (ECOSOC), kao prva europska organizacija posvećena pravima LGBT osoba. Priznanje takvoj organizaciji na razini UN-a značajno je s obzirom na brojne zemlje gdje je homoseksualnost ili transrodnost podjednako povod društvenoj stigmatizaciji kao i kaznenom progonu, a u devet je azijskih i afričkih zemalja za to predviđena i smrtna kazna, i to u Mauritaniji, Nigeriji, Somaliji, Sudanu, Čečeniji, Iranu, Jemenu, Saudijskoj Arabiji i Ujedinjenim Arapskim Emiratima**

**Aida Bagić**

[aidab@zamir.net](mailto:aidab@zamir.net)

Potkraj 2006. godine Međunarodna udruga lezbijki i gejeva (ILGA Europe) prihvaćena je u specijalni konzultativni status pri Ekonomskom i socijalnom savjetu Ujedinjenih naroda (ECOSOC), kao prva europska organizacija posvećena pravima LGBT osoba s takvim statusom. Istodobno s ILGA-om, konzultativni status su

dobile nacionalne udruge gejeva i lezbijki iz Danske i Njemačke (*Landsforeningen for Bosser og Lesbiske – LBL* i *Lesben und Schwulenverband in Deutschland – LSVD*) dok su već od prije specijalni konzultativni status imala lezbijske organizacije iz SAD-a i Australije (*International Wages Due Lesbians* od 1998. i *Coalition of Activist Lesbians* od 1999.).

Temelj za uključivanje udruga u rad UN-a postavljen je još u Povelji UN-a, neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Tada je konzultativni status imala samo 41 udruga, do 1992. njihov je broj porastao na 700, a danas ih ima više od 2800. Unutar ECOSOC-a djeluje Odbor za nevladine, neprofitne organizacije s mandatom razvijanja suradnje i kontinuiranog savjetovanja UN-a kao međuvladine organizacije s nevladinim sektorom. Rezolucija 1996/31, usvojena na 49. plenarnom zasjedanju UN-a 1996. godine, razradila je mogućnosti sudjelovanja udruga preko općeg ili specijalnog konzultativnog statusa te na poseban poziv. Specijalni konzultativni status, kakav danas ima pet LGBT organizacija, dopušta sudjelovanje u tematskim raspravama ECOSOC-a (pravo glasa rezervirano je samo za države članice), predlaganje posebnih tema za dnevni red zasjedanja, službenu distribuciju izvjava i pisanih prijedloga udruga državama članicama ECOSOC-a, te mogućnost usmenih izlaganja na poziv Savjeta.

Prihvatanje novih organizacija u konzultativni status pri UN-u svakako pridonosi legitimitetu borbe za ljudska prava LGBT osoba širom svijeta. Prisutnost na razini UN-a posebno je značajna za seksualne i rodne manjine u zemljama gdje su homoseksualnost ili transrodnost podjednako povod društvenoj stigmatizaciji kao i kaznenom progonu. U devet azijskih i afričkih zemalja za to je još uvijek predviđena i smrtna kazna (Mauritanija, Nigerija, Somalija, Sudan, Čečenija, Iran, Jemen, Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati). Za LGBT populaciju u Hrvatskoj posebnu važnost ima status ILGA-e utoliko što su njezine članice sve ključne organizacije posvećene pravima seksualnih i rodni manjina (Iskorak, Kontra, Ženska soba i LORI). ILGA-in konzultativni status pri UN-u otvara tako nove mogućnosti zagovaranja i utjecaja na oblikovanje međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava i za aktivist/ic/e iz Hrvatske.

Internetski izvori:

[en.wikipedia.org/wiki/Consultative\\_Status](http://en.wikipedia.org/wiki/Consultative_Status)

<http://typo3.lscd.de>

[www.allwomenscount.net](http://www.allwomenscount.net)

[www.coal.org.au](http://www.coal.org.au)

[www.ilga-europe.org](http://www.ilga-europe.org)

[www.lbl.dk](http://www.lbl.dk)

[www.un.org/docs/ecosoc](http://www.un.org/docs/ecosoc)

#### **Udruge izvješćuju s međunarodnih skupova**

**“MIDWIFERY TODAY” – međunarodna konferencija – UPIJANJE PRIMALJSKOGA ZNANJA**

Bad Wildbad, Njemačka, 29. listopada 2006.

#### **Ne postoje znanstvena opravdanja za medikaliziran porođaj u bolnici**

**Piše: Iva Podhorsky Štorek, Hrvatska udruga primalja**

Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja u svijetu koja nema ni više ni visoke naobrazbe za zanimanje primalja, premda najuspješnije zdravstvene reforme, kao ona u Novom Zelandu, uvode upravo primalje kao skrbnice za normalnu trudnoću i porođaj. S druge strane, zemlje kao Brazil, koje ne poznaju primaljsku struku, danas imaju najveću stopu porođaja carskim rezom.

Hrvatske su primalje, zahvaljujući potpori Nacionalne zaklade, prvi put bile na svjetskoj konferenciji primalja u organizaciji časopisa "Midwifery Today". Na hrvatske predstavnice već prvoga dana porazno je djelovalo saznanje da od 42 zemlje sudionice konferencije jedino u Hrvatskoj nema ni više ni visoke naobrazbe za to zanimanje.

Petodnevni skup okupio je mnogobrojne svjetske stručnjake iz ovoga područja te predstavnike mnogih zemalja pa je bilo zanimljivo slušati iskustva iz raznih dijelova svijeta o primaljskoj praksi, koja u nekim zemljama još egzistira kao u knjigama Margaret Mead.

### **Ne postoji znanstveno opravdanje za porođaj u bolnici**

O tome je predavanje stručnjaka svjetskoga glasa Marsdena Wagnera bilo vrlo snažno i uvjerljivo. Kratko je izvijestio o praksi porođanja u cijelome svijetu te postupcima koji su se uobičajili i provode se iako za njih ne postoji nikakvo znanstveno opravdanje. Primjerice, tvrdi da ne postoji nikakvo znanstveno opravdanje za obavljanje normalnoga porođaja u bolnici. Iznio je podatke prema kojima su uobičajene prakse uistinu štetne i ni na koji način ne pomažu ženi i djetetu nego samo ubrzavaju porođaj. Potpuno zanemarivanje potreba žena, a osobito primaljske struke dovodi do toga da se porođaj sve više smatra medicinskim stanjem i/ili bolešću i obavlja se u bolnici uz primjenu vrhunske tehnologije i vrlo malo humanosti i strpljenja. Najvećom katastrofom i pogreškom 20. stoljeća smatra se izum zvan: novorođenački odjel. Odvajanje majke od djeteta prouzročilo je štetu svjetskih razmjera, što se, uz druge pokazatelje, najbolje može spoznati kroz mali broj dojene djece.

### **Zabrinjavajući porast broja porođaja carskim rezom**

Preporuke Svjetske zdravstvene organizacije za vođenje normalnoga porođaja gotovo nitko ne poštuje i ne primjenjuje, a broj intervencija u porođaju i, naravno, stopa carskoga reza, stalno su u porastu. Dr. Wagner rješenje loše situacije vidi u neovisnom primaljstvu. Primalje su školovane osobe i to na taj način da duboko poštuju žensko tijelo i njegovu sposobnost da rodi dijete, strpljive su i pružaju ženama mnogo više od rutinske medicinske usluge. Hrvatske primalje nikada nisu srele liječnika koji je tako žestok zagovornik primaljske struke, a njegovo predavanje bilo je dojmljivo i zbog navođenja mnogih znanstvenih podataka kojima je želio dokazati da je ono što govori činjenica, a ne samo njegovo uvjerenje.

### **Primalje bi jedine trebale voditi normalnu trudnoću i porođaj**

Zaključak njegova predavanja: primaljstvo je neovisna profesija, a primalje su za žensko reproduktivno zdravlje jednako važne kao i obiteljski liječnik. I jedni i drugi pružaju zdravstvenu skrb na primarnoj razini, kamo fiziološki porođaj i pripada. Naveo je Novi Zeland kao primjer uspješne ekspanzije primaljske struke. To je zemlja koja je provela veliku reformu skrbi o ženama, uvodeći primalje kao skrbnice za normalnu trudnoću i porođaj. Govorio je i o Brazilu, koji je poznat po golemoj stopi carskoga reza i u kojemu se trenutačno provodi velika reforma kako bi se humanizirao porođaj i smanjio apsurdno velik broj carskoga reza. Tako, primjerice, svaka bolnica može dobiti veliku svotu novca od države ako carskog reza ima manje od 30%, a vlada je ponudila novac za osnivanje neovisnih porođajnih centara.

### **Svjetska zdravstvena organizacija o definiciji porođaja**

Koliko je primaljstvo važno, prema riječima dr. Wagnera najbolje ilustrira činjenica da je danas od kada se porođaj tretira kao medicinski problem, a ne kao prirodan događaj, ni Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) nije u stanju dati definiciju što je danas normalan, humaniziran porođaj, pa u njezinu izvješću stoji: "Medikalizacijom porođaja tj. odvođenjem žene u njoj nepoznato okruženje, s nepoznatim ljudima koji upotrebljavaju čudnovate sprave kojima joj čine čudnovate stvari pokušavajući joj pomoći, ženino se tjelesno i duševno stanje toliko mijenja da se neizostavno mora promijeniti i način na koji ona izvodi intimni čin rađanja, a jednako će tako biti izmijenjeno i stanje novorođenčeta. Rezultat je da više nije moguće znati kako bi porođaji

izgledali prije tih manipulacija. Većina zdravstvenih radnika više ne zna što je 'nemedikalizirani' porođaj. Cjelokupna moderna literatura iz porodništva i neonatologije u biti se temelji na promatranjima 'medikaliziranih' porođaja."

## **Području zaštite potrošača učinilo je najbrže iskorake prema punopravnom članstvu Hrvatske u Europskoj uniji**

**Hrvatski sabor je 2007. godinu proglasio Godinom edukacije potrošača u Republici Hrvatskoj**

**Novi Zakon o zaštiti potrošača, koji će biti usvojen polovicom ove godine, uvodi brojne novosti, a najvažnija je veće ovlasti inspeksijske službe koje će na temelju prijave potrošača u šesnaest slučajeva kršenja odredaba Zakona moći tijekom inspeksijskog nadzora trgovcu zabraniti prodaju proizvoda, čime će se zasigurno smanjiti razina kršenja prava potrošača i dobrih poslovnih običaja**

**Piše: mr. sc. Ilija Rkman, predsjednik "Potrošača"**

### **Hrvatskoga saveza udruga za zaštitu potrošača**

Vlada RH na svojoj sjednici održanoj 21. prosinca 2006. godine u saborsku je proceduru uputila Nacrt novoga Zakona o zaštiti potrošača (u nastavku teksta ZOZP), koji bi, kako se navodi u nizu medijskih izvješća, "trebao bolje zaštititi potrošač". Izrada, točnije rečeno modernizacija i dodatno usklađivanje aktualnog ZOZP-a s nizom novih dokumenata pravne stečevine Europske unije logičan je potez jer je **područje zaštite potrošača i zdravlja** (poglavlje 23. AVIS-a) iznimno dinamičan proces koji traži zakonsko uređenje svih promjena na europskom i nacionalnom tržištu roba i usluga, zbog čega se u tekst novoga ZOZP-a ugradilo:

- odredbe Direktive 2002/65/EC koje se odnose na prodaju na daljinu financijskih usluga potrošačima
- odredbe Direktive 98/27/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 1998. o sudskim nalogima za zaštitu interesa potrošača
- odredbe Direktive 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. u vezi s nepoštenim poslovnim djelovanjima trgovca prema potrošaču, kojom se zamjenjuju odredbe o zavaravajućem oglašavanju
- odredbe Preporuke Europske komisije o načelima izvansudskih tijela koja su uključena u sporazumno rješavanje potrošačkih sporova 2001/310/EZ na način da će Sud časti Hrvatske gospodarske komore i Sud časti obrtničke komore postupati prema toj preporuci (alternativno rješavanje sporova – ADR)

### **Dosadašnji Zakon o zaštiti potrošača jedan je od najcjelovitijih u Europi**

Istine radi, i ovom prigodom moramo opetovati neprijepornu činjenicu kako Hrvatska danas ima iznimno kvalitetan i sadržajan zakonski okvir koji osigurava zaštitu temeljnih prava, gospodarskih interesa i dostojanstva potrošača na hrvatskom tržištu roba i usluga. Dio toga zakonskoga okvira je i aktualni Zakon o zaštiti potrošača, koji je Hrvatski sabor usvojio 29. svibnja 2003. godine, a počeo se primjenjivati 8. rujna 2003. Dobri poznavatelji područja zaštite potrošača u lipnju 2003. smatrali su kako je naš ZOZP u trenutku donošenja bio jedan od najcjelovitijih i najmodernijih u Europi i svojim je sadržajem, uz primjenu cijeloga niza zakona i podzakonskih akata kojima se uređuje područje zaštite potrošača, prije svega Zakona o obveznim odnosima (u nastavku teksta ZOO), jamčio visoku razinu zaštite osam temeljnih prava, dostojanstva i gospodarskih interesa potrošača.

I aktualni i budući Zakon o zaštiti potrošača, čiju promjenu možemo očekivati najkasnije sredinom 2007., na sustavan način uređuju zaštitu osnovnih prava potrošača pri kupnji proizvoda i usluga, kao i pri drugim oblicima stjecanja proizvoda i usluga na tržištu u svrhe koje nisu namijenjene njihovoj poslovnoj, a ni poduzetničkoj djelatnosti. Naime, Zakonom je uređeno pravo na zaštitu gospodarskih interesa potrošača, pravo na zaštitu od opasnosti za život, zdravlje i imovinu, pravo na pravnu zaštitu potrošača, pravo na informiranje i edukaciju

potrošača i pravo na udruživanje potrošača sa svrhom zaštite njihovih interesa, te pravo na predstavljanje i sudjelovanje predstavnika potrošača u tijelima koja rješavaju pitanja od interesa za potrošače. Valja naglasiti kako **pravo predstavljanje i sudjelovanje predstavnika potrošača u tijelima koja rješavaju pitanja od interesa za potrošače** predstavlja posebnu vrijednost kako aktualnoga ZOZP-a (članak 22.), tako i novoga Zakona (članak 23.) jer nas svojim sadržajima približava najvišim vrijednostima politike zaštite potrošača EU-a, što je omogućilo da od 8. rujna 2006. u praksi hrvatskoga sustava zaštite potrošača provodimo načelo **sudioničke demokracije** iz članka 47. Ugovora o uspostavi Europskog ustava. To pravo oko petsto predstavnika potrošača i udruga za zaštitu potrošača djelatno provodi i primjenjuje još od 8. rujna 2003., što kazuje kako upravo na području zaštite potrošača i zdravlja možemo učiniti najkonkretnije i najbrže iskorake prema punopravnom članstvu u Europskoj uniji.

### **Koje nam novosti donosi novi zakon?**

- Uvodi se institucija **Alternativnog rješavanja potrošačkih sporova**, što bi trebalo omogućiti brže i učinkovitije rješavanje kršenja prava potrošača u predsudskom postupku i ostvarenje prava na naknadu štete, što predstavlja podizanje razine brzine i učinkovitosti rješavanja potrošačkih sporova pred povjerenstvima za zaštitu potrošača, sudovima časti Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske obrtničke komore, Centrima za mirenja, te pred tijelima Hrvatske agencije za telekomunikacije i Hrvatske energetske regulatorne agencije.
- Jasno definirane obveze tijela lokalne samouprave o pružanju konkretne potpore radu udruga za zaštitu potrošača koje djeluju na njihovu području.
- Detaljnije su definirane obveze i nositelji zadaća sustavnog informiranja i edukacije potrošača, što nam pruža utemeljenu nadu kako će Vlada ili Ministarstvo gospodarstva 2007. godinu, na temelju našega prijedloga, proglasiti Godinom edukacije potrošača u RH.
- Instituciju kolektivne zaštite potrošača.
- Veće ovlasti inspeksijskih službi u rješavanja prijave potrošača, te konačno, što je i jedna od najvećih novosti novoga Zakona, inspektori će u šesnaest slučajeva kršenja odredaba ZOZP-a **moći tijekom inspeksijskog nadzora trgovcu zabraniti prodaju proizvoda**, čime će se zasigurno smanjiti razina, kako kršenja prava potrošača, tako i kršenja dobrih poslovnih običaja.
- Više novčane kazne za kršenje dobrih poslovnih običaja (nepoštena poslovna praksa). Primjerice, (1) umjesto dosadašnjih maksimalnih 50.000 kuna novčane kazne, trgovac će prema novom Zakonu, ne izdati li potrošaču točan, neizbrisiv te jasno vidljiv i čitljivo ispisan račun (članak 12. stavak 1.), moći platiti maksimalnu kaznu od 100.000 kuna, (2) ili namjesto dosadašnjih maksimalnih 100.000 kuna, novčanom kaznom u iznosu od 80.000,00 do 200.000,00 kuna kaznit će za prekršaj pravna osoba (trgovac) ako stavi u prodaju proizvod koji nema obavijest o proizvodu ili ako obavijest o proizvodu ne sadrži sve Zakonom definirane podatke.

### **Hrvatski sabor je 2007. godinu proglasio Godinom edukacije o zaštiti potrošača**

Kako novi Zakon o zaštiti potrošača, nakon čega slijedi i donošenje Nacionalnog programa zaštite potrošača za razdoblje 2007.–2010., javlja se potreba sustavne edukacije svih nositelja zaštite potrošača u Republici Hrvatskoj da bi se ta dva dokumenta na najkvalitetniji mogući način proveli u praksi hrvatskog tržišta roba i usluga. Takav program sustavne edukacije neprijeporno se odnosi i na potrošače kako bismo mogli kvalitetnije nastaviti provedbu prvoga načela zaštite potrošača

### **SUSTAVNO INFORMIRAN, EDUCIRAN POTROŠAČ = ZAŠTIĆEN POTROŠAČ I SUBJEKT TRŽIŠTA ROBA I USLUGA,**

te na taj način popraviti statističku sliku dobivenu on-line anketom u kojoj je potrošačima internetskim korisnicima postavljeno pitanje **KOLIKO ZNATE O VAŠIM POTROŠAČKIM PRAVIMA?** Dobivena statistička slika postotka aktivnih potrošača (aktivnih građana)

Ništa..... 6,98%

Vrlo malo.....41,86%

Nešto, ali ne reagiram

kod povrede prava..... 2,33% !!!

Ponešto, ali uvijek pokušavam

zaštititi svoja prava.....34,88%

### **Uvijek inzistiram na**

**svojim pravima.....13,95%**

pred nositelje zaštite potrošača u Hrvatskoj stavlja iznimno odgovornu zadaću žurnog podizanja razine i postotka aktivnih potrošača (13,95% + 34,88%) na najmanje 70% do kraja 2010. godine, u čemu bi nam morala pomoći provedba programa realizacije Odluke Hrvatskoga sabora od 2. veljače 2007. kojom se 2007. godina proglašava Godinom edukacije potrošača u Republici Hrvatskoj.

Kao što je hrvatskoj javnosti poznato početkom siječanjske sjednice Hrvatskoga sabora Prijedlog zakona je prošao prvo saborsko čitanje, te je s amandmanima i primjedbama koje su sabornici tijekom rasprave iznijeli na tekst Prijedloga Zakona, upućen predlagatelju na doradu i pripremu za drugo čitanje, koje zbog rokova koje smo preuzeli, možemo očekivati potkraj travnja ili početkom svibnja 2007.

### **NOVOSTI U IZDAVAŠTVU**

***Rodno/spolno obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj***, urednica dr. sc. Jasenka Kodrnja, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 2006.

**Samo 5% naših ulica i trgova nosi ženska imena**

**Uz brojne porazne statistike o ženskoj anonimnosti u hrvatskoj povijesti, ova knjiga otkriva: među imenima ulica i trgova u Hrvatskoj (prema popisu iz 2001. godine) 1562 su muška, a samo 85 imena je žensko; u *Hrvatskom općem leksikonu* od ukupno 12 478 upisanih osoba njih 11 598 (ili 92, 9%) jesu muškarci, dok je samo 880 žena (ili 7,1 %): Među upisanim znanstvenicima žena je 1,4%, a među političarima ih je samo 5%, a žena i danas nema na novčanicama i kovanicama Republike Hrvatske.**

**Priredila: Ruža Beljan**

"Priča Dinka Šimunovića (Šimunović, 1981.) *Duga* primjerena je za rodno iščitavanje prostora i vremena. Ona može poslužiti kao predložak razotkrivanja, istraživanja, odnosno konstituiranja ove teme zbog dvostruke simbolike (djevojke i duge) koja omogućava usporedno i ukršteno čitanje ovih simbola – stoji u uvodnom tekstu urednice knjige *Rodno/spolno obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj* dr. sc. Jasenke Kodrnja u izdanju Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu.

## **Duga simbolizira imaganarno rješenje ženskoga udesa**

Dalje dr. sc. Kodrnja objašnjava: "Tematski priča se odnosi na desetogodišnju Srnu kćer jedinicu Serdarovih najimućnijih građana varoši Čardak u Dalmatinskoj zagori. Djevojka je puna životne energije (kao živa vatra), ali zato što je žensko ne može činiti ono što čine dječaci, a što i ona želi: preplivati Glibušu, trčati, jahati na konju, penjati se na jablan, potući se s dječacima i 'stotinu drugih čudnovatih i strašnih stvari'. Ne smije čak niti na glas pjevati (jer djevojki to ne pristoji), trčati (jer bi mogla pasti i nagrđiti lice), stajati uz prozor na suncu (jer bi joj koža mogla potamnjeti). I u hrani je morala biti suzdržana, dok su dječaci mogli jesti koliko su htjeli."

Tako su potiskivanje i uskraćivanje dominantne ženskoga odgoja, a igra, sloboda i užitak dominantna su odgoja za muški rod.

U drugom dijelu priče iznosi se narodna predaja koja simbolizira imaganarno rješenje tako neumitne ženske sudbine, a to je i jedina mogućnost izlaza iz ovakva udesa – promjene spola za djevojke koje protrče ispod duge. Time je istaknuta mnogoznačna simbolika duge kao transcendencije, nade, veze zemlje i neba i neuništivost ženske žudnje, koja bez obzira na nemogućnost realizacije postoji kao nepokoren i nepotisnut motiv.

## **Narodna predaja kao slika nepogrešive istine**

Ovo književno oblikovanje narodne predaje, koja je zabilježena u raznim varijacijama i na različitim lokalitetima, razmatrano je u ovome radu kao "lajtmotiv" osnovne teze o relevantnosti spola kao čimbenika sreće, uspjeha, slobode u patrijarhalnome društvu. U tom istom društvu istoimena narodna predaja oblikuje tezu o nesreći koja je neumitno pripisana ženskome rodu.

Zbornik dokazuje da povijest, u kojoj je dominirao muški subjekt, jest i naša sadašnjost.

Naš svakodnevni urbani prostor pokazuje da je još mnogo više tradicije no demokracije koja riječima zatvara rupe, jer ne bi u protivnom i dalje samo 5% naših ulica i trgova nosilo ženska imena. Glasovi prvih feministica (Julije Kristeve, Mary Daly, Simone de Beauvoir i drugih) i dalje imaju što za reći, misle njihove sljedbenice, a priča Dinka Šimunovića *Duga*, u kojoj djevojčica želi prijeći imaganarnu crtu da bi postala muškarac, i dalje u očima feministica postoji kao razgraničenje muške i ženske sfere.

## **Porazna statistika o ženskoj podređenosti**

Ova knjiga pokazuje da nisu potrebne samo povijest i teorija da bi se pokazala ženska podređenost, nego da i sadašnjost, "na svakom koraku", otkriva da je bitka za ravnopravnost spolova tek započela. Među imenima ulica i trgova u Hrvatskoj (prema popisu iz 2001. godine) 1562 su muška, a samo 85 imena je žensko; u *Hrvatskom općem leksikonu* od ukupno 12 478 upisanih osoba njih 11 598 (ili 92, 9%) jesu muškarci, dok je samo 880 žena (ili 7,1 %). Među upisanim znanstvenicima žena je 1,4%, a među političarima ih je samo 5%.

Žene koje su u leksikonu najopširnije opisane jesu one koje simboliziraju svetost ili majčinstvo (Blažena Djevica, Gospa, Sveta Marija), u čemu feministice vide moć patrijarhalnosti koja žensko biće svodi na



eterične i "ponizne" atribute.

Među spomenicima u Gradu Zagrebu 138 predstavljaju muškarce, a samo 48 žene. I dok muške skulpture predstavljaju stvarne velikane (u politici, umjetnosti, znanosti), ženski spomenici uglavnom su posvećeni majčinstvu, sveticama ili mitološkim likovima, kao da predstavljaju ideal žena, a ne konkretne žene.

Žena i danas nema na novčanicama i kovanicama Republike Hrvatske, u *Malom leksikonu hrvatske književnosti* od 78 pisaca samo je pet žena, u gimnazijskim udžbenicima iz književnosti tijekom četiriju godina spominje se samo pet spisateljica, a samo 16% žena ima najviša zvanja na akademijama i na fakultetima.

Zbornik tekstova *Rodno/spolno obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj* prepun je statističkih podataka o slaboj zastupljenosti žena u društvu, koji i najveće ženomrsce moraju ostaviti bez riječi.

### **Konferencija o utvrđivanju istine nakon ratnih sukoba okupila je brojne uglednike iz područja politike, pravosuđa i zaštite ljudskih prava**

Dvodnevna međunarodna konferencija o utvrđivanju istine nakon ratnih sukoba, koja je održana 8. i 9. veljače 2007., okupila je brojne uglednike iz područja politike, pravosuđa i zaštite ljudskih prava, među kojima i hrvatskog predsjednika Stjepana Mesića i glavnu tužiteljicu Haškoga suda Carlu del Ponte.

Riječ je o drugom regionalnom forumu – prvi je održan u Sarajevu u svibnju 2006. – a ciljevi skupa su kontekstualiziranje tema vezanih uz ratna zbivanja, te produbljivanje dijaloga o učinkovitim mehanizmima kojima bi se postigla veća društvena prijemчивost za sustavno i odgovorno suočavanje s novijom prošlošću zemalja nastalih na području bivše Jugoslavije.

Osim Carle Del Ponte, iz Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na prostorima bivše Jugoslavije (ICTY), na konferenciji je bio i predsjednik toga suda Fausto Pocar te tajnik suda Hans Holthuis.

Uz Predsjednika Republike, u radu konferencije sudjelovali su brojni hrvatski dužnosnici, između ostalih potpredsjednica Vlade Jadranke Kosor i glavni državni odvjetnik Mladen Bajić.

Skup u zagrebačkom hotelu Sheratonu zajednički su organizirale zagrebačka Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, Fond za humanitarno pravo iz Beograda i Istraživačko dokumentacijski centar iz Sarajeva.

Documenta je organizacija koja se bavi dokumentiranjem i istraživanjem građe o ratnim zbivanjima i njihovim pretpostavkama, ratnim zločinima i kršenjima ljudskih prava te uspostavom pretražive baze podataka o ratnim zločinima. Ovaj skup između ostaloga jedinstven je jer je na visokoj razini okupio predstavnike vlada, institucija i udruga mjerodavnih za ovo područje iz cijele regije. (HINA)

### **Reagiranjje vlada i udruga na UN-ovo izvješće o klimi**

#### **Klimatolozi pozvali svijet na uzbunu**

Svjetske agencije početkom veljače prenosile su reakcije nevladinih udruga i političara na izvješće UN-ove skupine klimatologa o zagrijavanju Zemlje. Čovjek svojom djelatnošću snosi više od 90% odgovornosti za globalno zagrijavanje i promjene klime, ocijenila je Međuvladina skupina stručnjaka za istraživanje klimatskih promjena (IPCC) u izvješću koje je zazvonilo na uzbunu.

"Ako je posljednje izvješće IPCC-a iz 2001. bilo poziv na buđenje, najnovije je poziv na uzbunu", piše Greenpeace u priopćenju te ocjenjuje da izvješće ipak sadrži jednu dobru i jednu lošu vijest.

"Dobra je vijest da se naše poznavanje klimatskog sustava i čovjekova učinka na klimu znatno poboljšalo. Loša je u tome da što više o tome znamo, to se naša budućnost čini opasnijom", i stoga je "Poruka vladama jasna, a mogućnost djelovanja brzo se smanjuje."

"Sirene su zazvonile na uzbunu... Još se može nešto učiniti, ali traži se hitna akcija", reakcija je udruge Prijatelji Zemlje.

Mreža Action Climat, koja okuplja desetak međunarodnih NGO-a (nevladinih udruga), a među njima su Greenpeace i WWF, ocjenjuje da "presuda IPCC-a zahtijeva djelotvoran i brz politički odgovor međunarodne zajednice".

"Pitanje je što možemo učiniti? Vrlo malo možemo učiniti da bismo obustavili proces", a "vrijeme istječe", rekao je Aote Tong, predsjednik Republike Kiribati smještene na 33 koraljna otoka u Pacifiku, kojima prijeti podizanje razine mora.

UN-ovi dužnosnici izrazili su nadu da će izvješće potaknuti vlade, na čelu sa Sjedinjenim Državama koje su najveći onečišćivač stakleničkim plinovima, da počnu smanjivati količine tih plinova koje ispuštaju u atmosferu.

Mnoge članice UN-ova Protokola iz Kyota, kojim se 35 industrijskih nacija obvezalo smanjivati emisije stakleničkih plinova do 2012., žele da Protokolu pristupe i SAD i Kina, koje ga još nisu potpisale.

Francuski predsjednik Jacques Chirac pozvao je na "revoluciju" u ljudskoj savjesti, na revoluciju u ekonomiji i politici za spas Zemlje.

Britanski ministar za okoliš David Milliband ocijenio je u priopćenju da je izvješće klimatologa "novi čavao zabijen u lijes pregovarača o klimatskim promjenama" te zaključio "završena je znanstvena rasprava o klimatskim promjenama".

Indonezijski ministar za okoliš Rahmat Witoelar dramatično je pozvao na smanjenje onečišćenja ukidanjem dozvole prometovanja za stare autobuse, uvođenjem kazni za tvornice koje ne poštuju odredbe o smanjenju onečišćenja.

"Prašume se uopće ne smiju sijeći", ustvrdio je indonezijski ministar i pozvao na provedbu odredbe da svatko tko posiječe hektar šume u roku od dvije godine mora posaditi dva nova hektara.

Predstavnik Međunarodne udruge za očuvanje prirode Bangladeša Ainun Nishat upozorio je da će njegova zemlja "biti jedna od država najteže pogođenih globalnim zagrijavanjem i rastom razine mora".

"Milijuni Bangladešana izgubit će zemlju i domove, a time će se siromaštvo i bijeda jugoistočne Azije dodatno povećati."

Hans Joachim Schellnhuber, direktor Instituta za klimu iz Potsdama izjavio je: "Ovim su izvješćem raspršene i posljednje iluzije u to da Čovjek vlastitim rukama steže zavrtnaj klimatskih promjena." (HINA)

## **IMPACT – Europski centar za međusektorsku suradnju u Zadru započeo s radom**

U sklopu projekta IMPACT – Europskog centra za međusektorsku suradnju u Zadru, Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva, u suradnji s Welcomeurope, vodećom europskom organizacijom za izobrazbu o fondovima Europske unije, i Uredom UNDP-a u Hrvatskoj organizirala je 26. i 27. veljače 2007. u Zadru prvi seminar pod nazivom *IZGRADNJA I UPRAVLJANJE EUROPSKIM PARTNERSTVOM – Korak po korak do uspješnog europskog partnerstva/konzorcija u projektima financiranim iz fondova EU.*

Ovaj prvi seminar Europskog centra u Zadru polaznicima je predstavio širok spektar mogućnosti sudjelovanja u programima EU-a u kojima organizacije iz država ne-članica mogu biti vodeći partneri u konzorciju, te je pružio sve korisne informacije i smjernice za uspostavu i vođenje katkad vrlo zahtjevnih europskih partnerskih projekata.

Seminar je okupio predstavnike organizacija civilnoga društva, javnoga i poslovnoga sektora koji već imaju iskustva, a neki se pak tek planiraju aktivnije uključiti u provedbu većih europskih projekata financiranih iz fondova EU-a.

Predavači na seminaru bili su ugledni stručnjaci iz vodeće europske organizacije za izobrazbu o fondovima Europske unije Welcome Europe, sa sjedištem u Parizu.

Prema riječima voditeljice IMPACT-a u Zadru Cvjetane Plavša-Matić, Europski centar za međusektorsku suradnju u Zadru, koji je uspostavila Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva u suradnji s međunarodnim i lokalnim partnerskim institucijama, ima cilj postati središnji centar za međusektorsku suradnju s visokim standardima kvalitete, kompetentnim programima obuke te mogućnošću izmjene iskustava, *know-howa* i primjerima dobre prakse. Očekuje se da će Centar tijekom godine ponuditi brojne mogućnosti izobrazbe za predstavnike neprofitnoga sektora, javnoga i poduzetničkoga sektora kroz širok spektar događanja: ljetnih škola, seminara, konferencija, radionica, programa obuke koji će biti organizirani s eminentnim međunarodnim i domaćim organizacijama i stručnjacima.

## **Vlada RH i Sabor RH usvojili važne dokumente – Operativni plan provedbe Nacionalne strategije i Kodeks pozitivne prakse**

Na 212. sjednici Vlade Republike Hrvatske održanoj 1. veljače 2007. usvojen je Prijedlog Operativnog plana provedbe Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva, za razdoblje od 2007. do 2011. godine, za čiju izradu je bio zadužen Ured Vlade RH za udruge. U procesu izrade ovoga dokumenta održane su dvije radionice koje su okupile brojne stručnjake iz civilnoga društva koji su radili na ovom, za razvoj civilnoga društva, važnom dokumentu koji definira konkretne nositelje i rokove provedbe mjera koje je donijela Strategija.

Na 24. sjednici Hrvatskoga sabora, održanoj 2. veljače 2007. godine, nakon nekoliko godina u kojima se pripremao ovaj važni podzakonski dokument koji definira proceduru za dodjelu financijskih potpora udrugama, donesen je Kodeks pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga. Kodeks je donesen sa 70 glasova "za", 1 "protiv", 10 "suzdržanih".

U izvješću s rasprave u Hrvatskome saboru istaknuto je da je donošenje Kodeksa značajan korak u uređenju sustava dodjele financijskih potpora programima i projektima udruga iz javnih izvora Republike Hrvatske, što je pretpostavka za učinkovito korištenje odobrenih im sredstava, a osobito za racionalno i transparentno korištenje sredstava iz državnog proračuna, za koja postoji iznimno veliko zanimanje udruga.

## **Završna konferencija CARDS 2002 predstavila začetke socijalnoga poduzetništva u Hrvatskoj**

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva u suradnji s Delegacijom Europske komisije u Hrvatskoj organizirala je 29. siječnja 2007. godine, u Muzeju Mimara u Zagrebu, završnu konferenciju CARDS 2002 – Pružanje usluga neprofitnoga sektora u zaštiti zdravlja, socijalnoj skrbi, izvaninstitucionalnom obrazovanju i zaštiti obitelji, na kojoj su predstavljeni rezultati projekata koji su sufinancirani u okviru toga programa. Tom je prigodom predstavljena publikacija s prikazom glavnih rezultata projekata te videozapis svih financiranih projekata.

U radu skupa sudjelovali su Nj. E. Vincent Degert, šef Delegacije Europske komisije u Hrvatskoj, gđa Dorica Nikolić, državna tajnica Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, predstavnici svih projekata sufinanciranih u okviru programa CARDS 2002, te brojni gosti i predstavnici organizacija civilnoga društva.

Ovaj je skup bio prilika da se široj javnosti pokaže kako se socijalne usluge razvijaju kroz suradnju s organizacijama civilnoga društva u cilju kvalitetnijeg pružanja usluga na lokalnoj razini i time pridonose razvoju socijalnoga poduzetništva u Republici Hrvatskoj, zahvaljujući i potpori Europske unije i njezinih pretpripravnih fondova.

Svim sudionicima skupa podijeljena je publikacija s prikazom glavnih rezultata projekata koji su sufinancirani u okviru programa, u sklopu koje se nalazi i film na DVD-u koji ukratko predstavlja provedbu sufinanciranih projekata i ljude koji su za to zaslužni, a u produkciji udruge Fade in.

Tim skupom te predstavljenom publikacijom i filmom dokumentiran je uspjeh sufinanciranih projekata, uz želju da ih u sljedećem programu CARDS 2004 bude mnogo više i da svjedoče o prednostima suradnje i partnerstva na dobrobit kvalitete življenja u lokalnoj zajednici u decentraliziranom modelu pružanja usluga u području zaštite zdravlja, socijalne skrbi, izvaninstitucionalnog obrazovanja i zaštiti obitelji.

### [Za Hrvatsku bez krzna](#)

Luka Oman

Životinje se u divljini hvataju u čelične nazubljene zamke u kojima pate i umiru u agoniji. Najveći broj životinja koje ubijaju zbog njihova krzna uzgaja se na farmama, gdje ih na milijune ubijaju nakon života provedenih u malenim, prljavim kavezima.

Lov, uzgoj te način na koji se ubijaju životinje da bi se došlo do njihova krzna – elektrokcijom, gušenjem plinom, lomljenjem vratova, ubrizgavanjem injekcija insekticida u srce... – "ušiveni" su u krznenu odjeću.

U novi Zakon o zaštiti životinja uvrštena je odredba o zabrani uzgoja životinja za krzno s čime se slaže čak 73,7% hrvatskih građana (nezavisno službeno istraživanje SPEM Komunikacijska skupina, Zagreb). Iako je Zakon stupio na snagu 1. siječnja ove godine., spomenuta odredba stupa na snagu tek 1. siječnja 2017. U tom dugom razdoblju stotine tisuća životinja bit će ubijeno zbog mode i prestiža. Osim toga, kraj uzgoju životinja ne znači i prestanak prodaje krzna u hrvatskim trgovinama i uvoza krzna iz drugih država za potrebe te trgovine.

Stoga je udruga Prijatelji životinja započela kampanju pod nazivom "Za Hrvatsku bez krzna", kojoj je cilj spriječiti okrutno postupanje prema životinjama zbog potreba modne industrije.

Više informacija o kampanji "Za hrvatsku bez krzna" na web portalu udruge Prijatelji životinja [www.prijatelji-zivotinja.hr](http://www.prijatelji-zivotinja.hr) i broju telefona 060 44 66 44.